

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๙๗ ฉบับ สามารถเก็บแบบสอบถามคืนได้ทุกฉบับคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป โดยแบ่งการนำเสนอผลการศึกษออกเป็น ๖ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๔.๑ วิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

ตอนที่ ๔.๒ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

ตอนที่ ๔.๓ การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

ตอนที่ ๔.๔ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ วิเคราะห์สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการจากการวิจัยเชิงคุณภาพ

หลักการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่ใช้ปฏิบัติ แต่เหนือสิ่งอื่นใดการบริหารจัดการการเผยแผ่นั้นที่สำคัญยิ่งก็คือการลงมือปฏิบัติจริง เป็นสิ่งที่กระทำได้อย่างยิ่ง ที่จะทำให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบตามจุดประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ การบริหารจัดการที่ดีจึงอยู่ที่การนำเอาทฤษฎีไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้จัดระบบของจุดเริ่มต้นของการทำงานไว้ ซึ่งขอยกขึ้นมากล่าว ดังนี้

๑. องค์กรสงฆ์ ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี มุ่งเน้นให้การศึกษาแก่คณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องและจริงจัง พัฒนาบุคลากรและเสริมสร้างความรู้ความสามารถให้แก่บุคลากร ด้วยการจัดทำโครงการอบรมบุคลากรเพื่อการเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง^๑

๒. ขอความร่วมมือจากสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดเพื่อการรณรงค์และวางนโยบายและกำหนดการดำเนินการเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่ช่วยสนับสนุนความคิดทางด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ดี อาทิ ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับการแสดงความกตัญญูกตเวที เทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นเทศกาลรวมบุคคลในครอบครัวเป็นต้น^๒

๓. สร้างสมานฉันท์ให้กับบุคคลในสังคม สำนักงานพระพุทธศาสนาต้องจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนากันอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มที่การรณรงค์และสนับสนุนการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทาง

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรสุตสาร, เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก, ๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^๒ สัมภาษณ์ พระมหาวิฑูรย์ ธมฺมโชโต, เจ้าคณะอำเภอพระสมุทรเจดีย์, ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

พระพุทธศาสนาทุกกิจกรรม รวมตลอดถึงวันสำคัญๆ ของชาติ ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นการะของทางวัดแต่เพียงประการเดียว^๓

ในเบื้องต้น ผู้วิจัยขอแยกประเด็นวิเคราะห์ ตามความสอดคล้องทฤษฎีการบริหารจัดการ Henri Fayol ดังนี้คือ

๑. การวางแผนงาน (Planning)

การบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ถือว่าหัวใจหลักสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการที่อยู่ในพื้นที่ตลอดและมีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวยความสะดวกเป็นที่ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตามนโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนดหรือมอบหมายให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สรุปแล้วก็คือการมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

จุดอ่อน (Weakness) ในสภาพปัญหาการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ดูแลปรากฏว่าขาดความกระตือรือร้นเนื่องจากไม่มีศาสนาอื่นเป็นคู่แข่งและสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่สืบเนื่องจากเขตพื้นที่ดังกล่าวยังมีหน่วยธุรกิจชุมชนมากมาย พระสงฆ์ต้องรับบทบาทหน้าที่ที่ไม่ตรงสายงานที่ตนเองถนัด เพราะเจ้าคณะพระสังฆาธิการส่วนหนึ่งได้มอบหมายภาระหน้าที่ให้พระเลขาฯ ได้ทำบทบาทหน้าที่แทน ปัญหาในการวางแผนงานจึงเป็นปัญหาเพราะเป้าหมายของงานไปถึงผู้รับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่โดยตรง

โอกาส (Opportunity) สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าผู้บริหารต้องมีจักขูมา แปลว่า มีสายตาที่ยาวไกล คือมองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ โดยมีกิจกรรมที่มีประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง เช่น การประชุมผู้นำทางพระพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา การจัดตั้งสมาคมมหาวิทยาลัยพุทธศาสนา เป็นต้น ประการที่ ๒ องค์กรพุทธศาสนาต้องรุกเข้าไปในสถาบันการศึกษา เช่น ทำค่ายพุทธบุตร เข้าไปจัดทำหลักสูตรวิชาพุทธศาสนา เข้าไปสร้างสรรค์สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา ส่งครูพระสอนศีลธรรมจำนวนสองหมื่นรูปไปสอนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น

^๓ สัมภาษณ์ พระครูปลัดสุทธินันต์ สรเดโช, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบางกะเจ้ากลาง, ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

อุปสรรค (Threat) ในด้านการวางแผนงานหรือโครงสร้างขององค์กรยังขาดความชัดเจน ถือระบบอุปถัมภ์มากจนเกินไป การไม่ปรับท่าทีและปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการเพราะเป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เหมาะสมหรือทำงาน บุคลากรรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสได้ขึ้นมาทำงานด้านนี้ ส่งผลกระทบไปถึงด้านอื่นๆ ด้วย ฉะนั้น พระนักเผยแผ่ต้องปรับท่าทีอย่างไรให้เหมาะสมรวมไปถึงผู้บริหารด้วย

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการวางแผนงานในการบริหารจัดการการเผยแผ่

๑. ขาดการวางแผนที่ดี ระยะเวลาที่เหมาะสม^๔

๒. ขาดหลักสูตรการอบรม ในท้องที่ที่มีพระสงฆ์ปฏิบัติงานอยู่และสถานที่ข้างเคียง^๕

๓. ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารการจัดการ ชี้แจงนโยบายให้ชัดเจนและโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้^๖

๒. การจัดการองค์กร (Organizing)

ในการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญก็คือระบบโครงสร้างขององค์กรกับการประสานกับหน่วยงานย่อยๆ การกำหนดบทบาทหน้าที่สำคัญขององค์กรถือว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ได้กำหนดโครงสร้างขององค์กรอย่างเป็นทางการ โดยการจัดแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อยต่างๆ เช่น มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด ตามลำดับลงมาและกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยเหล่านั้น

จุดอ่อน (Weakness) เนื่องจากพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ เป็นองค์กรที่ใหญ่ทั้งพื้นที่ ระดับผู้บริหาร โครงสร้างขององค์กร แต่กลับกลายเป็นว่าต่างคนต่างทำหน่วยงานหรือวัดแต่ละวัด พระสงฆ์ ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านกัมมัฏฐานหรือบางวัดมีศักยภาพในการจัดการด้านการเผยแผ่ก็ทำไป ซึ่งจากการวิเคราะห์แล้วเห็นว่าองค์กรนี้ยังขาดความเสมอภาคและขาดความชัดเจนในการทำงานอยู่

โอกาส (Opportunity) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ นี้ถือว่าเป็นโอกาสอันดีเพราะเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษา ศูนย์การศึกษาทั้งปริยัติธรรม บาลี อีกมากมายพร้อมกันนั้นยังมีสำนักเรียนที่มีชื่อเสียงกระจายอยู่ตามจังหวัด อำเภอ ต่างๆ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มีการศึกษาเล่าเรียนเพื่อหาความรู้ด้านพุทธธรรมเพื่อมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

อุปสรรค (Threat) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ถือว่าเป็นองค์สงฆ์ที่มีขนาดใหญ่ สำนักหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการเผยแผ่ยังกระจายตัวอยู่เป็นกลุ่มเล็กๆ คือต่างคนต่างทำ ถือเอาศักยภาพของตนเองเป็นหลัก การร่วมมือกันโดยยึดหลักเกณฑ์หรือระเบียบของมหาเถรสมาคมมาเป็นแบบนั้นอย่างหรือแนวทางในแนวเดียวกันนั้นยังไม่ชัดเจนมากเท่าที่ควร

^๔ สัมภาษณ์ พระครูปลัดอนุชิต อาจารย์โสภี, รองเจ้าอาวาสวัดบางกะเจ้ากลาง, ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^๕ สัมภาษณ์ พระครูขันติกิจจานุกูล, เจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์าราม, ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาธีรวัฒน์ ธีรปัญญา, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโปรดเกศ, ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการจัดการองค์กร

๑. กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่สามารถที่ปฏิบัติได้^๗

๒. บางวัดมีศักยภาพในการจัดการด้านการเผยแผ่ก็ทำแบบต่างคนต่างทำ^๘

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing)

ในการบริหารจัดการการจัดการเกี่ยวกับตัวพระสงฆ์ในองค์กร นับตั้งแต่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคลากร การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาพระสงฆ์ในองค์กรเรื่อยไปจนกระทั่งการให้พระสงฆ์พ้นจากตำแหน่ง จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์สวอท (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) หากมองไปที่จุดเริ่มต้นของการเกิดองค์กรสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และกาลต่อมาได้เกิดคณะพระสงฆ์ การจัดการองค์กรทางพระพุทธศาสนาจึงเน้นไปที่การบริหารองค์กรฝ่ายพระสงฆ์ แต่ในที่นี้การบริหารจัดการการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ มีการจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน จากเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับสูงสู่ระดับล่างเพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูงเป็นอย่างดี

จุดอ่อน (Weakness) ปัจจุบันการองค์กรสงฆ์โดยเฉพาะอย่างองค์กรที่ดูแลด้านการเผยแผ่จะยังเหลือแต่เฉพาะขององค์กร สภาพปัญหาของบุคลากรสงฆ์บางท่านแบกรับภาระหน้าที่หลายบทบาทจึงจำกัดด้วยเวลา ซึ่งบางรูป มีอายุ พรรษามากการเดินทางจึงเป็นอุปสรรค องค์กรความรู้ไม่ตรงกับงานด้านการเผยแผ่ด้วย

โอกาส (Opportunity) การจัดการองค์กรโดยเฉพาะด้านการเผยแผ่ ปัจจุบันได้มีคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดโดยมีเจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคในเขตการปกครองคณะสงฆ์ของจังหวัดนั้นเป็นที่ปรึกษา เจ้าคณะจังหวัดหรือผู้ที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองประธาน ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และเลขานุการจำนวน ๕ รูป แต่ไม่เกิน ๗ รูป ผู้แทนบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๘ รูป หัวหน้าส่วนราชการ และผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๕ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/คน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน ๕ คน ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงของการจัดสัมมนาเพื่อหาจุดร่วมในเขตพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์ในหนต่างๆ

อุปสรรค (Threat) ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการองค์กรก็คือ บุคลากรสงฆ์คือการสื่อสารเพราะขาดเครื่องมือ และด้วยองค์ความรู้ใหม่ พระสงฆ์ได้รับการศึกษาน้อยขาดทักษะ วิธีการที่จะนำไปประยุกต์และเผยแผ่

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการจัดการองค์กรในการบริหารจัดการการเผยแผ่

๑. ขาดบุคลากรที่มีอุดมการณ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย^๙

^๗ สัมภาษณ์ พระครูสุนทรพจนคุณ, เจ้าอาวาสวัดโปรดเกศเชษฐาราม, ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^๘ สัมภาษณ์ พระมหาวงษ์ กิตติโสภโณ, ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดครุใน, ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^๙ สัมภาษณ์ พระครูสุภัทรกิจจาทร, เจ้าอาวาสวัดคันลัด, ๒๒ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

๒. ขาดผู้มีความชำนาญ และความต่อเนื่องในการเผยแพร่^{๑๐}

๓. จัดหาบุคลากรด้านการเผยแพร่ให้เพียงพอต่อพื้นที่ที่อยู่ในข่ายการขยายงาน^{๑๑}

ฉะนั้น การบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษา สภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรสงฆ์

๔. การอำนวยการ (Directing)

การอำนวยการกล่าวคือการทำหน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ การออกคำสั่ง มอบหมายภารกิจงานไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นบทบาทสำคัญต้องใช้ภาวะของการเป็นผู้นำในการกระตุ้นจูงใจคนให้ยอมรับในผู้บริหาร จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์ส่วอ (SWOT Analysis) ได้ดังนี้ คือ

จุดแข็ง (Strength) ในส่วนของของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ได้มีลำดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการ มีการสั่งการมอบหมายงานมาเป็นลำดับขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ งานในส่วนต่างๆ ได้มีพระเลขาฯ ได้สนองงานส่วนนี้อย่างเสมอมาและต่อเนื่อง องค์กรที่ทำบทบาทหน้าที่ส่วนนี้ยังมีที่ตั้งและสำนักงานเป็นของตนเองอย่างชัดเจน

จุดอ่อน (Weakness) การสั่งงานในระบบขององค์กรที่เป็นอยู่ยังอยู่ในระบบเดิมๆ ไม่ทันสมัย เมื่อมองจากการก้าวหน้าของเทคโนโลยีของสังคมปัจจุบัน องค์กรสงฆ์ยังไม่จับสิ่งเหล่านั้นมาให้เกิดประโยชน์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การส่งเอกสาร วาระการประชุม ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น บวกกับพระสงฆ์กับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน พระสงฆ์ไม่สามารถก้าวล่วงและรู้ในสิ่งต่างๆ และศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

โอกาส (Opportunity) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โชคดีที่มีสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนักธรรม บาลี อุดมศึกษา เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เข้ามาศึกษาหาความรู้เพิ่มทักษะและศักยภาพของตนเองและองค์กร เกิดประโยชน์ต่อระดับพระสังฆาธิการที่อยู่ในสายงานบริหาร สายปฏิบัติการได้อย่างแท้จริง

อุปสรรค (Threat) ด้วยภาวะบทบาทหน้าที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาททางสังคมมากขึ้น ส่งผลกระทบไปถึงหน่วยงานของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการสั่งการ ด้วยพระสังฆาธิการที่มีบทบาทหน้าที่ในปัจจุบันมากด้วยอายุ พรรชามาก การปฏิบัติหน้าที่จึงทำหน้าด้อยประสิทธิภาพ

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับอำนวยการ

๑. พระสงฆ์มีองค์ความรู้ที่น้อยยังเข้าไม่ถึงระบบองค์ความรู้สมัยใหม่^{๑๒}

๒. ระดับพระสังฆาธิการยังมากด้วยอายุ พรรษา การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ^{๑๓}

๕. การควบคุม (Control)

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริวัชรพัฒนโสภณ, เจ้าคณะอำเภอศรีสาคร, ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๗.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระโสภณรัตนกร, เจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่, ๓ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระครูวิสาละสรคุณ, เจ้าอาวาสวัดบางน้ำผึ้ง, ๖ สิงหาคม ๒๕๕๗.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูพิศิษฐ์พัฒนกร, เจ้าอาวาสวัดกลาง, ๘ สิงหาคม ๒๕๕๗.

รูปแบบการบริหารจัดการองค์การด้านการเผยแผ่ ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินการคือการรายงานและการประเมินผล ทุกกระบวนการจึงต้องผ่านช่องทางนี้ จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ มีการจัดทำ รวบรวมบัญชีรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ บุคลากร การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พร้อมกับจัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่ประจำศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติอยู่แล้ว ถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์กร

จุดอ่อน (Weakness) หน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบยังมีความสลับซับซ้อนกันอยู่ ทำให้ผลของการประเมินผลของการดำเนินขาดช่วง ระหว่างหน่วยงานของพระสงฆ์และหน่วยงานของทางราชการโดยเฉพาอย่างยิ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำแต่ละจังหวัด

โอกาส (Opportunity) การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคลและหน่วยงานที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาได้รายงานมา การรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานด้วย

อุปสรรค (Threat) แต่ละองค์กรสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นวัด สำนักปฏิบัติธรรมที่ทำหน้าที่ดูแลยังถือกฎระเบียบสำนักของตนเอง ฉะนั้น การส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันจึงถือว่ายังมีน้อย

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการรายงานผลการดำเนินงาน

๑. ความทับซ้อนกันของหน่วยงาน^{๑๔}

๒. มีการรายงานไปแล้วไม่นำผลของการรายงานนั้นไปสู่ภาคปฏิบัติหรือสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่

วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จุดแข็ง

๑. มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก
๒. มีกฎหมายคณะสงฆ์และนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากำหนดไว้ชัดเจน
๓. มีองค์การการปกครองคณะสงฆ์ที่เข้มแข็ง เช่น พระนักเผยแผ่ พระธรรมทูต พระจริยานุเทศก์ พระอริยสงฆ์ ทำหน้าที่เป็นพระนักเผยแผ่ที่ประชาชนเคารพนับถือ
๔. มีศาสนสถาน กระจายครอบคลุมทุกพื้นที่ พิธีการ ศาสนธรรม
๕. มีสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นหน่วยงานสนองงานคณะสงฆ์กระจายอยู่ทุกจังหวัด

๖. มีวัดกระจายในพื้นที่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล ทุกอำเภอ

จุดอ่อน

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูวิมลศุภการ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรปราการ, ๔ สิงหาคม ๒๕๕๗.

๑. วัดที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาอบรมมีน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนวัด ที่มีอยู่ในพื้นที่

๒. มีกลุ่มมุ่งผลประโยชน์ทางธุรกิจจากวัดมากกว่ามุ่งเผยแผ่พุทธธรรม

๓. ประชาชนส่วนใหญ่ยึดถือศาสนาบุคคลและพิธีกรรมมากกว่าหลักธรรมคำสอน

๔. วิถีชีวิตของสังคมปัจจุบันทำให้ครอบครัว และชุมชนอ่อนแอ ละเลยต่อการปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามอย่างต่อเนื่อง

๕. บุคลากรผู้ทำหน้าที่เผยแผ่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อพุทธศาสนิกชน

๖. ไม่มีพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการเฉพาะ

โอกาส

๑. สถาบันพระพุทธศาสนาของชาติมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น

๒. มีวัดกระจายอยู่เต็มพื้นที่ ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล

๓. พุทธศาสนิกชนให้ความสำคัญต่อวัดและพระภิกษุสงฆ์

๔. มีเครือข่ายที่ให้การสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและกิจกรรมคณะสงฆ์

๕. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา องค์กรเครือข่ายทางพระพุทธศาสนา องค์กรเอกชน ประชาชนเครือข่าย เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการทำนุบำรุง ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา

๖. ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทย เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

อุปสรรค

๑. สภาพภูมิประเทศบางแห่งทุรกันดารไม่เอื้อต่อการดำเนินการ

๒. ขาดพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่

๓. วัดยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นที่พักทางจิตใจของชุมชนอย่างแท้จริง

๔. การศึกษาสงฆ์ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

๕. อุปสรรคที่เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ค่านิยมโลกาภิวัตน์ ตลอดจนสื่อที่ไม่สร้างสรรค์

๖. นโยบายของรัฐบาลไม่ต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนนโยบาย ทำให้แผนและการปฏิบัติงานเป็นไปไม่ต่อเนื่อง

๗. ภัยคุกคามจากลัทธิและศาสนาอื่น

๘. ขาดงบประมาณสนับสนุน

๙. ขาดการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบแก่เยาวชนในสถานศึกษา

๔.๒ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามเพศ อายุ วุฒิ การศึกษา อาชีพ รายได้ และจำนวนครั้งในการมาวัด มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวน และค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

(n = ๒๙๗)

สถานภาพส่วนบุคคล		จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ	ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๙๐	๒๒.๒๕
	๒๐ - ๔๐ ปี	๑๒๐	๖๐.๐๐
	๔๑ - ๖๐ ปี	๘๒	๑๖.๕๐
	๖๑ ปี ขึ้นไป	๕	๑.๒๕
	รวม	๒๙๗	๑๐๐.๐๐
วุฒิการศึกษา	ประถมศึกษา	๕๐	๑๘.๕๐
	มัธยมศึกษา / เทียบเท่า	๑๐๑	๔๕.๒๕
	อนุปริญญา / เทียบเท่า	๑๑	๑๑.๕๐
	ปริญญาตรีขึ้นไป	๒๕	๒๔.๗๕
	รวม	๒๙๗	๑๐๐.๐๐
อาชีพ	ธุรกิจส่วนตัว	๗๒	๑๙.๐๐
	เกษตรกร	๑๐	๔.๗๕
	รับจ้าง	๑๐๐	๓๕.๗๕
	รับราชการ / รัฐวิสาหกิจ	๒๒	๑๓.๐๐
	อื่นๆ	๙๐	๒๗.๕๐
	รวม	๒๙๗	๑๐๐.๐๐

ตารางที่ ๔.๑ (ต่อ)

	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้	ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๕๓	๑๘.๕๐
	๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๔๐	๔๗.๕๐
	๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๒	๒๑.๐๐
	มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท	๕๒	๑๗.๐๐
	รวม	๒๙๗	๑๐๐.๐๐
จำนวนครั้งในการมาวัด			
	ครั้งแรก	๓๒	๙.๒๕
	๒ - ๕ ครั้ง	๗๑	๒๓.๗๕
	๖ - ๑๐ ครั้ง	๔๔	๑๔.๕๐
	มากกว่า ๑๐ ครั้ง	๑๕๐	๕๐.๕๐
	รวม	๒๙๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตาม อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ และจำนวนครั้งในการมาวัด

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๔๐ ปี จำนวน ๒๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ รองลงมาได้แก่มีอายุน้อยกว่า ๒๐ ปี จำนวน ๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒๕ มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๖๐ ปี จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕๐ และมีอายุ ๖๑ ปี ขึ้นไป จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๕ ตามลำดับ

วุฒิการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / เทียบเท่า จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๒๕ รองลงมาได้แก่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๗๕ มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕๐ และมีการศึกษาระดับอนุปริญญา / เทียบเท่า จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕๐ ตามลำดับ

อาชีพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๗๕ รองลงมาได้แก่มีอาชีพอื่นๆ จำนวน ๑๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕๐ มีอาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๙.๐๐ มีอาชีพรับราชการ / รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๐ และมีอาชีพเกษตรกรกรรม จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๕ ตามลำดับ

รายได้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๙๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๕๐ รองลงมาได้แก่มียาได้ระหว่าง ๑๐,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐๐ มีรายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๕๐ และมีรายได้มากกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๐ ตามลำดับ

จำนวนครั้งในการมาวัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่มาวัดมากกว่า ๑๐ ครั้ง จำนวน ๒๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๕๐ รองลงมาได้แก่มายาที่วัด ๒ - ๕ ครั้ง จำนวน ๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗๕ มาวัดครั้งแรก จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๒๕ และมาวัด ๖-๑๐ ครั้ง จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕๐ ตามลำดับ

๔.๓ ความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมและรายด้าน แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านการวางแผน ๒.ด้านการจัดองค์การ ๓.ด้านการบริหารงานบุคคล ๔.ด้านการอำนวยการ ๕. ด้านการควบคุม มีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๒ - ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม

(n = ๒๙๗)

การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ พระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ บริหารจัดการ
๑. ด้านการวางแผน	๓.๙๖	๐.๖๑	มาก
๒. ด้านการจัดองค์การ	๓.๘๒	๐.๗๐	มาก
๓. ด้านการบริหารงานบุคคล	๔.๐๗	๐.๖๒	มาก
๔. ด้านการอำนวยการ	๓.๗๒	๐.๗๕	มาก
๕. ด้านการควบคุม	๓.๖๗	๐.๖๑	มาก
ภาพรวม	๓.๘๙	๐.๖๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๘๙ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับได้ดังนี้ ๑) ด้านการบริหารงานบุคคล โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๐๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๖๒ ๒) ด้านการวางแผน โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๙๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ

๐.๖๑ ๓) ด้านการจัดองค์การ โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๘๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๗๐ ๔) ด้านการอำนวยการ โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๗๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๗๕ ๕) ด้านการควบคุม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๖๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๖๑

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวางแผน

(n = ๒๙๗)

การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวางแผน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ บริหาร จัดการ
๑. พระสังฆาธิการ มีแนวคิดในการวางแผนบริหารจัดการด้าน การเผยแผ่ตามกฎระเบียบของวัด หรือไม่	๔.๑๐	๐.๗๙	มาก
๒. มีแผนนโยบายและปฏิบัติงานตามแผนนโยบายของวัดเพื่อ การบริหารจัดการคณะสงฆ์ อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ หรือไม่	๓.๙๑	๐.๘๑	มาก
๓. มีกฎระเบียบของวัดและมีวิธีปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ เพื่อให้การเผยแผ่มีคุณภาพประโยชน์ต่อสังคมหรือไม่	๔.๐๕	๐.๗๘	มาก
๔. มีทีมงานในการทำงานเผยแผ่ เมื่อมีปัญหาและอุปสรรค ใน การปฏิบัติงานท่านได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่	๔.๒๕	๐.๖๙	มาก
๕. มีกำหนดการ คือ ท่านรับฟังปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของภิกษุ สามเณร และทีมงาน แล้วนำมาปรึกษาพิจารณาหา ความเป็นจริงเฉพาะกรณีการเผยแผ่ธรรม หรือไม่	๓.๙๗	๐.๘๙	มาก
๖. มีการประเมินผลงาน คือ ท่านจัดสัมมนาทีมงาน ฝึกอบรม ทีมงาน พาทีมงานไปทัศนศึกษาแล้วนำความรู้มา ประยุกต์ใช้หรือไม่	๓.๕๒	๑.๐๐	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๙๖	๐.๖๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๙๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๖๑ และเมื่อพิจารณาในรายข้อก็พบว่า ประเด็นที่มีระดับระดับการบริหารจัดการ คือ ๔. มีทีมงานในการทำงานเผยแผ่ เมื่อมีปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติงานท่านได้ปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ

๔.๒๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๖๙ รองลงมาคือ พระสังฆาธิการ มีแนวคิดในการวางแผนบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ตามกฎระเบียบของวัด มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๑๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๗๙ และที่มีระดับการบริหารจัดการน้อยที่สุด คือ มีการประเมินผลงาน คือ ท่านจัดสัมมนาทีมงาน ผูกอบรมทีมงาน พาทีมงานไปทัศนศึกษาแล้วนำความรู้มาประยุกต์ใช้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๕๒ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๑.๐๐

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดองค์การ

(n = ๒๙๗)

การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ บริหาร จัดการ
๑. พระสังฆาธิการ มีการจัดองค์การตามวัตถุประสงค์ของการ บริหารจัดการด้านการเผยแผ่ชัดเจนหรือไม่	๓.๙๖	๐.๘๒	มาก
๒. ท่านมีทีมงานในการเผยแผ่ ทั้งวัตถุประสงค์ของ เครื่องอุปกรณ์ ในการดำเนินงานที่มีคุณภาพตามนโยบายเชิงปฏิบัติหรือไม่	๔.๐๖	๐.๗๘	มาก
๓. มีองค์ประกอบในการทำงานเผยแผ่ตามนโยบายในการเผย แผ่ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาหรือไม่	๓.๙๘	๐.๗๗	มาก
๔. มีการแบ่งงานให้พระภิกษุสามเณรทำหน้าที่เผยแผ่ ตาม ความสามารถโดยได้คัดเลือกมาความสมัครใจทุกรูปหรือไม่	๔.๐๔	๐.๘๖	มาก
๕. มีการสนับสนุนทุนและรางวัลเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ ทีมงานด้านการเผยแผ่หรือไม่	๓.๘๐	๐.๘๓	มาก
๖. มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา ทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อ ส่งเสริมทักษะประสบการณ์จริงให้แก่ทีมงานด้านการเผย แผ่หรือไม่	๓.๓๔	๑.๑๓	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๘๒	๐.๗๐	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดองค์การ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๘๒ และเมื่อพิจารณาในรายข้อ ก็พบว่า ประเด็นที่มีระดับการบริหารจัดการสูงสุด คือ ท่านมีทีมงานในการเผยแผ่ ทั้งวัตถุประสงค์ของ เครื่องอุปกรณ์ ในการดำเนินงานที่มีคุณภาพตามนโยบายเชิงปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๐๖ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๗๘ รองลงมาคือ มีการแบ่งงานให้พระภิกษุสามเณรทำหน้าที่เผยแผ่ ตามความสามารถโดยได้คัดเลือกมาความสมัครใจทุกรูป มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๐๔ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

เท่ากับ ๐.๘๖ และที่มีระดับการบริหารจัดการน้อยที่สุด คือ มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา ทัศนศึกษา นอกสถาน เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์จริงให้แก่ทีมงานด้านการเผยแพร่ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๓๔ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๑.๑๓

ตารางที่ ๔.๕ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

(n = ๒๙๗)

การบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ บริหาร จัดการ
๑. พระสังฆาธิการ ได้ส่งเสริมทีมงานและบุคลากร เข้าประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการ ทำงานหรือไม่	๔.๑๔	๐.๗๙	มาก
๒. มีการจัดทีมงานและบุคลากร เข้ามาฝึกอบรมในวัดหรือ โรงเรียนเพื่อสร้างความชำนาญการเผยแพร่ที่ชัดเจนหรือไม่	๓.๙๒	๐.๙๖	มาก
๓. การจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้แก่ทีมงานและบุคลากร เช่น การเทศน์ การบรรยาย การพูด การแนะนำ การสอน จิตวิทยา ข่าวสาร เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต เป็นต้น	๔.๒๔	๐.๗๖	มาก
๔. การสนับสนุน และพัฒนาให้ทีมงานและบุคลากรให้มี ความรู้ความสามารถในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ	๔.๒๘	๐.๗๔	มาก
๕. วิเคราะห์ทีมงานและบุคลากร ประเมินสภาพความ ต้องการของสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจการเผยแพร่	๔.๒๔	๐.๗๖	มาก
๖. การสรรหาและแต่งตั้งบุคลากรเข้ารับหน้าที่อย่างเหมาะสม กับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล	๓.๘๒	๐.๙๒	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๔.๐๗	๐.๖๒	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๐๗ และเมื่อพิจารณาในรายข้อ ก็พบว่า ประเด็นที่มีระดับการบริหารจัดการสูงสุด คือ การสนับสนุน และพัฒนาให้ทีมงานและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๒๘ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๗๔ รองลงมาคือ การจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้แก่ทีมงานและบุคลากร เช่น การเทศน์ การบรรยาย การพูด การแนะนำ การสอนจิตวิทยา ข่าวสาร เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต

เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๒๔ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๗๖ และที่มีระดับการบริหารจัดการน้อยที่สุด คือ การสรรหาและแต่งตั้งบุคลากรเข้ารับหน้าที่อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๘๒ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๙๒

ตารางที่ ๔.๖ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

(n = ๒๙๗)

การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการบริหารจัดการ
๑. พระสังฆาธิการ ได้จัดระบบการทำงานด้านการเผยแผ่ของวัดอย่างถูกต้องตามประเพณีนิยมและกฎระเบียบของวัด	๓.๕๗	๑.๐๘	มาก
๒. ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนโครงการ ตรวจสอบกำหนดคุณลักษณะของสื่อต่างๆ ทุกประเภทเพื่อการเผยแผ่	๓.๘๑	๐.๙๐	มาก
๓. จัดทำสื่อด้านการเผยแผ่เพื่อสอนนักเรียน ที่มงานบุคลากร ให้ได้ทราบระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ	๓.๖๓	๐.๙๙	มาก
๔. ติดตามและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณด้านการเผยแผ่ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น	๓.๔๕	๑.๐๓	ปานกลาง
๕. รวบรวม เก็บรักษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ให้อยู่ในสภาพาวร	๓.๙๐	๐.๙๓	มาก
๖. ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	๔.๐๕	๐.๘๔	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๗๒	๐.๗๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการอำนวยการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๗๒ และเมื่อพิจารณาในรายข้อ ก็พบว่า ประเด็นที่มีระดับการบริหารจัดการ คือ ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๐๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๘๔ รองลงมาคือ รวบรวม เก็บรักษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่

เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ให้อยู่ในสภาพถาวร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๙๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๙๓ และที่มีระดับการบริหารจัดการน้อยที่สุด คือ ติดตามและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณด้านการเผยแพร่ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๔๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๑.๐๓

ตารางที่ ๔.๗ แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการควบคุม

(n = ๒๙๗)

การบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการ บริหาร จัดการ
๗. พระสังฆาธิการ ได้จัดระบบการทำงานของวัดอย่างถูกต้อง ตามประเพณีนิยมและกฎระเบียบของวัด	๓.๕๗	๑.๐๘	มาก
๘. จัดทำแผนโครงการ ตรวจสอบ กำหนดคุณลักษณะของสื่อ ต่างๆ ทุกประเภทเพื่อการเผยแพร่	๓.๘๑	๐.๙๐	มาก
๙. ทีมงาน บุคคลากรทราบระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ	๓.๖๓	๐.๙๙	มาก
๑๐. ควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณด้านการเผยแพร่ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ เป็นต้น	๓.๔๕	๑.๐๓	ปานกลาง
๑๑. เก็บรักษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการ เผยแพร่ให้อยู่ในสภาพถาวร	๓.๙๐	๐.๙๓	มาก
๑๒. สนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ การเผยแพร่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	๔.๐๕	๐.๘๔	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๖๗	.๖๑๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสงฆ์และประชาชนที่มีต่อการบริหารจัดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการควบคุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๗๒ และเมื่อพิจารณาในรายข้อ ก็พบว่า ประเด็นที่มีระดับการบริหารจัดการ คือ ปฏิบัติงานร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๔.๐๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๘๔ รองลงมาคือ รวบรวม เก็บรักษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ให้อยู่ในสภาพถาวร มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๙๐ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๐.๙๓ และที่มีระดับการบริหารจัดการน้อยที่สุด คือ ติดตามและควบคุมการ

ใช้จ่ายงบประมาณด้านการเผยแผ่ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ ๓.๔๕ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ ๑.๐๓

สรุปได้ว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

๑. สภาพโดยทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์อายุระหว่าง ๒๐-๓๐ ปี และส่วนมากเป็นพระสงฆ์ที่ไม่มีพรรษา มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นตรี ไม่มีวุฒิเปรียญธรรมและการศึกษาทางสามัญต่ำกว่าปริญญาตรี

๒. เกี่ยวกับระดับการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการอยู่ในระดับมากทุกด้าน ในแต่ละด้านสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

๒.๑ การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ๑. พระสังฆาธิการ มีแนวคิดในการวางแผนบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ตามกฎระเบียบของวัดหรือไม่อยู่ระดับปานกลาง นอกนั้นอยู่ในระดับมากที่ทุกข้อ

๒.๒ การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดองค์การ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ มีองค์ประกอบในการทำงานเผยแผ่ตามนโยบายในการเผยแผ่ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา มีการสนับสนุนทุนและรางวัลเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจแก่ทีมงานด้านการเผยแผ่ มีการจัดองค์การตามวัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการด้านการเผยแผ่ชัดเจน มีการจัดฝึกอบรม สัมมนา ทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อส่งเสริมทักษะประสบการณ์จริงให้แก่ทีมงานด้านการเผยแผ่ มีทีมงานในการเผยแผ่ ทั้งวัตถุดิบของ เครื่องอุปกรณ์ในการดำเนินงานที่มีคุณภาพตามนโยบายเชิงปฏิบัติ และมีการแบ่งงานให้พระภิกษุสามเณรทำหน้าที่เผยแผ่ ตามความสามารถโดยได้คัดเลือกมาความสมัครใจทุกรูปตามลำดับ

๒.๓ การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ มีการสนับสนุนและพัฒนาให้ทีมงานและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่ผลงานทางวิชาการ มีการสรรหาและแต่งตั้งบุคลากรเข้ารับหน้าที่อย่างเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล การจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้แก่ทีมงานและบุคลากร เช่น การเทศน์ การบรรยาย การพูด การแนะนำ การสอนจิตวิทยา ข่าวสาร เทคโนโลยี อินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีการส่งเสริมทีมงานและบุคลากร เข้าประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงาน มีการวิเคราะห์ทีมงานและบุคลากร ประเมินสภาพความต้องการของสังคมเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจการเผยแผ่ มีการจัดทีมงานและบุคลากร เข้ามาฝึกอบรมในวัดหรือโรงเรียนเพื่อสร้างความชำนาญการเผยแผ่ที่ชัดเจนตามลำดับ

๒.๔ การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการอำนวยการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ มีการรวบรวม เก็บรักษา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ ให้อยู่ในสภาพถาวร มีการติดตามและควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ ด้านการเผยแผ่ เช่น อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น มีการปฏิบัติงาน ร่วมกันหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำแผนโครงการ ตรวจสอบ กำหนดคุณลักษณะของ สื่อต่างๆ ทุกประเภทเพื่อการเผยแผ่ มีการจัดทำสื่อด้านการเผยแผ่เพื่อสอนนักเรียน ทีมงาน บุคลากร ให้ได้ทราบระบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดระบบการทำงานด้านการเผยแผ่ของ วัดอย่างถูกต้องตามประเพณีนิยมและกฎระเบียบของวัด ตามลำดับ

๒.๕ การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการควบคุม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเผยแผ่ที่ได้รับมอบหมาย ยอมรับและปฏิบัติตาม มีการตรวจสอบระบบข้อมูลสารสนเทศที่เชื่อมโยงกับ การปฏิบัติงาน เหมาะสมต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ มีการสื่อสารไปยังบุคลากรทุกระดับ มีการ ทำงานตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการเผยแผ่อย่างชัดเจน สอดคล้องนโยบายและทางการ ปฏิบัติงาน มีการประเมินผลงานการควบคุมคุณภาพการปฏิบัติงานเผยแผ่อย่างต่อเนื่อง มีหลักการ และวิธีปฏิบัติงานที่ทำให้มั่นใจได้ว่า เมื่อนำไปเผยแผ่แล้วจะเกิดผลดีตามที่กำหนดไว้ มีการควบคุม ระบบการเงิน และมีวิธีการดำเนินงานด้านการเผยแผ่ตามระบบการทำงาน หากพบข้อบกพร่อง แก้ไข ข้อบกพร่องทันที ตามลำดับ

การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ตาม ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้ คำจำกัดความของ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าหมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะ จังหวัด เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศก์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ครูสอน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญและ ครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งหมดนี้ เป็นพระภิกษุพุทธสาวกที่ได้รับการ สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนา ให้มีอุดมการณ์ความสามารถ ทักษะและวิธีการในการนำหลักธรรม ทาง พระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพและดำเนิน ชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตามภาระหน้าที่โดย สรุปเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. **กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์** ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภท พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด และเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ รวมถึงพระ จริยานิเทศก์ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยงานเจ้าคณะจังหวัด

๒. กลุ่มพระนักเผยแผ่โดยตรง ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภท พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ และพระจริยานิเทศก์ (รวมทั้งพระบัณฑิต เผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระภิกษุที่ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่เฉพาะ)

๓. กลุ่มครูพระผู้สอน ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภทพระปริยัตินิเทศก์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญและครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

๔.๑.๑. กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์

พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น : พระสังฆาธิการ เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายตราสามศก ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนาม เป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะกับลักษณะการคณะสงฆ์ รวมคำว่า พระสงฆ์ และ อธิการ เบน พระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์, “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์ โดยใช้อำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมายจึงบัญญัตินาม ว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะ และเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

โดยที่พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น มีภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่อบรมสั่งสอนเผยแผ่หลักพระธรรมวินัยทั้งแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ รวมถึงมีภาระหน้าที่โดยตรงที่จะให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร (เฉพาะเจ้าอาวาส ที่เป็นพระอุปัชฌาย์) อบรมสั่งสอนหลักพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ นอกจากนี้ พระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไปยังทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตฝ่ายบริหารและ พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการอีกด้วย ดังนั้นพระสังฆาธิการทุกระดับ จึงเป็นบุคลากรการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

ซึ่งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้สนับสนุนประมาณให้ได้รับความสะดวกในการทำหน้าที่ อบรมสั่งสอนประชาชน

เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดและเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ คือพระภิกษุที่มีวิทยฐานะความรู้ความสามารถทั้งทางธรรมและทางโลกเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งได้รับความไว้วางใจจาก เจ้าคณะจังหวัด ให้ทำหน้าที่สนองงานด้านสารบรรณและหรืองานธุรการต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารปกครองสงฆ์ งานการศึกษาสงฆ์ รวมถึงงานอื่นๆ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยเป็นพระภิกษุที่มีความเข้าใจในการจัดการประสานงานกิจการของคณะสงฆ์ในจังหวัดและ อำเภอที่สังกัดเป็นอย่างดี

เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดและเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ แม้ส่วนใหญ่จะได้รับมอบให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ/ธุรการของการบริหารปกครองคณะสงฆ์และการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดและอำเภอที่สังกัด แต่จัดเป็นหนึ่งในบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา กลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการ เพราะเหตุว่าเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชานั้น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญโดยตำแหน่งในฐานะหัวหน้าหรือประธาน การดำเนินการส่งเสริมพัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดและ อำเภอทุกประเภท เช่น เจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัด เป็นหัวหน้าศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการ การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัด เป็นต้น ซึ่งพระภิกษุที่เป็นเลขานุการนั้นจะต้องเข้ามามีบทบาทขับเคลื่อนสนองงาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำแหน่งต่างๆ ของเจ้าคณะจังหวัดทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

๔.๑.๒. กลุ่มพระนักเผยแผ่โดยตรง

ในที่นี้หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก โดยนำหลักธรรมเข้าหาประชาชนทุกถิ่นที่ เป็นกลุ่มพระภิกษุที่ผ่านการฝึกวิธีการ หลักการอธิบายธรรมและเป็นผู้มีความรู้และปฏิบัติดี แล้วทำหน้าที่เปรียบเสมือนทูตทางธรรม คือเป็นผู้นำหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่แก่ประชาชนถึงถิ่นที่อยู่อาศัย โดยยึดหลักปฏิบัติตามพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระอรหันตสาวก ๖๐ รูป ก่อนจะทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรก ซึ่งในที่นี้กล่าวคือ “พระธรรมทูต” โดยจำแนกเป็นทั้งพระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร และพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการหรือพระธรรมทูตทั่วไป ดังนี้

พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ ก็คือพระสังฆาธิการเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง (เจ้าคณะใหญ่ และหรือกรรมการมหาเถรสมาคม) มีสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระราชาคณะ รองสมเด็จพระราชาคณะ หรือเป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม แต่งตั้งให้ทำหน้าที่อำนวยการกำกับควบคุมการดำเนินงานพระธรรมทูตในสำนักงานกองงาน พระธรรมทูต โดยกำหนดตำแหน่งเป็นแม่กองงานพระธรรมทูต รองแม่กองงานพระธรรมทูต หัวหน้าและรองหัวหน้าสำนักแก่อบรมพระธรรมทูต ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต พร้อมทั้ง กำหนดให้มีพระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นเลขานุการของแต่ละท่าน นับตามจำนวนตำแหน่งได้ ๑๕ รูป

พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร ได้แก่ พระสังฆาธิการเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับชั้น เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับแต่งตั้งจากแม่กองงานพระธรรมทูตให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า รองหัวหน้า สายงานพระธรรมทูต ๙

สาย หัวหน้า รองหัวหน้าศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด หัวหน้า รองหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ พร้อมทั้งพระภิกษุบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของหัวหน้าแต่ละรูป และพระภิกษุที่ทำหน้าที่ประจำ ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด ปัจจุบันมีจำนวน ๑,๙๓๓ รูป

พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการหรือพระธรรมทูตทั่วไป คือพระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ โดยต้องผ่านกระบวนการ แก่อบรมตามหลักสูตรการแก่อบรมพระธรรมทูตจากสำนักแก่อบรมพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ซึ่งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติเข้ารับการอบรมนั้น นอกจากจะมีวิทย์ฐานะสำเร็จการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอกและหรือหรือเปรียญธรรม ๓ ประโยค ขึ้นไปแล้ว ต้องได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการสงฆ์ของแต่ละจังหวัด คือ หัวหน้าศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับจังหวัด (เจ้าคณะจังหวัด) เป็นผู้รับรองส่งเข้าอบรม โดยต้องมีศรัทธาอุดมการณ์ยึดมั่นในหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่ประจักษ์ เมื่อผ่านการอบรมตามหลักสูตรได้รับวุฒิบัตร จากสำนักแก่อบรมพระธรรมทูตแล้ว จึงจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ โดยกองงานพระธรรมทูตเป็นผู้ออกบัตรประจำตัวรับรองการเป็นพระธรรมทูตให้ไว้เป็นหลักฐาน ในการขึ้นทะเบียนเป็นพระธรรมทูตที่สมบูรณ์ และสามารถปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการอบรม พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป ในเขตพื้นที่ รับผิดชอบ คือ จังหวัด ตำบล อำเภอหมู่บ้านหรือพื้นที่ที่กำหนด

พระภิกษุที่ผ่านการหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตนั้นนับว่าเป็นบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ เพราะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งเชิงรับและเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพจากกระบวนการฝึกอบรมเพื่อเป็นพระธรรมทูตในประเทศตามหลักสูตรการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ซึ่งพร้อมที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยที่กองงานพระธรรมทูต ซึ่งมีหน้าที่อำนวยการบริหารจัดการงานพระธรรมทูตของคณะสงฆ์โดยตรง ได้มีนโยบายให้สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตทำหน้าที่ในการฝึกอบรม พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการเป็นประจำทุกปี โดยวางเป้าหมายให้มีพระธรรมทูตประจำตำบล ตำบลละ ๑ รูป จากตำบลทั่วประเทศ จำนวน ๗,๒๕๕ ตำบล ดังนั้น เพื่อให้พระภิกษุมีความรู้ ความสามารถและทักษะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามรูปแบบการดำเนินงานพระธรรมทูต โดยให้มีจำนวนพระธรรมทูตเพิ่มมากขึ้นกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ตำบล สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่รับสนองงานคณะสงฆ์ จึงจัดตั้งงบประมาณอุดหนุนกองงาน พระธรรมทูตโดยสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตการเพื่อดำเนินการฝึกอบรมพัฒนาสร้างพระภิกษุทั่วไป ให้สามารถทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดเป้าหมายให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตปีละ ๒ รุ่น รุ่นละ ๑๒๕ รูป รวม ๕๐๐ รูป และจัดให้มีการประชุมสัมมนาพระธรรมทูตทั่วประเทศปีละ ๑ ครั้ง ปัจจุบัน มีพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการที่ผ่านการอบรมแล้ว จำนวน ๓,๓๐๙ รูป

๔.๑.๓. กลุ่มครูพระผู้สอน

๓.๑ พระปริยัตินิเทศก์ คือพระภิกษุที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการนิเทศ การศาสนศึกษา (คือการศึกษาศาสนาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี) และการศึกษาสงเคราะห์ โดยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุเถระที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการและใส่ใจศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอมีความสามารถในการนิเทศการศึกษา มีปฏิปทาน่าศรัทธาเลื่อมใส มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความอดทนและเสียสละ มีภาวะความเป็นผู้นำ และรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

พระปริยัตินิเทศมีประวัติการดำเนินโครงการส่งเสริมสนับสนุนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยหน่วยงานของรัฐที่รับสนองงานคณะสงฆ์ในขณะนั้นได้ดำริให้มีการแต่งตั้งพระปริยัตินิเทศก์ขึ้น เพื่อช่วยในการพัฒนาครูผู้สอนและส่งเสริมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ก็ด้วยปรารถนาถึงความสำคัญและปัญหาของการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมว่า ผลสัมฤทธิ์ในเชิงคุณภาพและปริมาณจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนผู้สอบไล่ได้ในการสอบพระปริยัติธรรม สนามหลวงในแต่ละปีการศึกษานั้น ครูผู้สอนนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว แต่เนื่องจากการศึกษาพระปริยัติธรรมได้ดำเนินการเรียนการสอนมาในรูปแบบที่สอนท่องจำตามตำราที่ทางวัดนั้นๆ ได้จัดให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น และครูผู้สอนส่วนใหญ่ก็ได้ศึกษาหรือผ่านกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาครูมาโดยตรง ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาหรือเทคนิควิธีการต่างๆ ในการเรียนการสอนไม่สมบูรณ์เพียงพอเท่าที่ควร อันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนขาดความสนใจ กอปรกับไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและทันสมัย อีกทั้งครูผู้สอนเอง ก็มิได้เตรียมการสอนให้พร้อมอย่างเต็มที่ จึงทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ดังที่ปรากฏอยู่แล้ว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและเสริมสร้างทักษะแก่ครูผู้สอน รวมถึงเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในด้านคุณภาพและปริมาณของผู้เรียน ทั้งพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ให้มากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมการศาสนศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายแห่งความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ หน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ในขณะนั้น จึงได้จัดโครงการอบรมครูสอนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นพระปริยัตินิเทศก์ โดยในเบื้องต้น ได้รับความเมตตาจากเจ้าคณะจังหวัดในการพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่ครูสอน ที่เห็นสมควรให้เข้าอบรมเพื่อแต่งตั้งเป็นพระปริยัตินิเทศก์ เมื่อผ่านการอบรมแล้ว ก็เสนอเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งเป็นพระปริยัตินิเทศก์ ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดที่สังกัด โดยกำหนดหน้าที่อันเป็นภารกิจหลักไว้คือ การนิเทศการศึกษาและครูผู้สอนเพื่อช่วยเหลือ และส่งเสริมด้านต่างๆ เช่น วิชาการ สื่อการสอน การแนะแนว จิตวิทยาการสอน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน รวมถึงการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการช่วยเหลืองานศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ตามที่เจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าคณะจังหวัดมอบหมาย

สำหรับคุณสมบัติของพระปริยัตินิเทศก์แต่เดิมคือ ในครั้งแรกๆ นั้น ได้กำหนดว่าให้มีวิทยฐานะเป็นเปรียญเอกขึ้นไป โดยการดำเนินโครงการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อเตรียมเป็นพระปริยัตินิเทศก์ในรุ่นแรกๆ นั้น ได้กำหนดไว้จังหวัดละ ๑-๓ รูป ทั่วประเทศ และจัดอบรมอยู่ ๔๕ วัน ณ

เขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง โดยนิมนต์พระภิกษุผู้เป็นครูสอน จากทั่วประเทศตามที่เจ้าคณะจังหวัดพิจารณาให้เข้าอบรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมเสริมความรู้ ในด้านวิชาการต่างๆ อันเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษา การนิเทศครูผู้สอน หลักการสอนทั่วไป คุณสมบัติครูสอนที่ดี เป็นต้น นอกจากได้เพิ่มเติมเสริมทักษะในด้านเทคนิคและวิธีการสำคัญ ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนิเทศและการเรียนการสอนแล้ว ยังได้เพิ่มเติมในเรื่องที่พึงศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ เพราะเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการนิเทศคือ เรื่องการเขียนโครงการ การเขียนแผนการสอน การประเมินผลการเรียน และการรายงาน ผลการปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษาด้วย

สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในการออกนิเทศของพระปริยัตินิเทศก์ในสมัยแรกๆ นั้น นิยมดำเนินการในรูปแบบหมู่คณะ คือกำหนดนัดหมายครูสอนของสำนักศาสนศึกษาวัดต่างๆ ในเขตตำบล อำเภอ หรือจังหวัด เปรชุมพร้อมกัน ณ วัดใดวัดหนึ่งที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนิเทศในแต่ละครั้ง และบางครั้งก็ออกไปยังสำนักศาสนศึกษาวัดต่างๆ ในตำบล ท้องถิ่นนั้นตามที่กำหนดนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว ซึ่งเป็นการไปในลักษณะเยี่ยมเยียน และถือโอกาสทำการนิเทศครูผู้สอนหรือสนทนากับเจ้าอาวาส บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พระปริยัติธรรม เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับทราบถึงความเป็นไปของการเรียน การสอนในวัดนั้นด้วย

ปัจจุบันพระปริยัตินิเทศก์ทั่วประเทศ มีจำนวน ๖๑๕ รูป โดยพระปริยัตินิเทศก์ ส่วนใหญ่ได้ดำรงสมณศักดิ์และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ เป็นพระครูสัญญาบัตร และเป็นพระราชคณะก็มี ตั้งแต่ชั้นสามัญถึงพระราชคณะเจ้าคณะรอง (รองสมเด็จพระราชาคณะ) ผู้ที่ได้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ก็มีในหลายระดับ มีตั้งแต่เจ้าอาวาส เป็นต้น พระปริยัตินิเทศก์ มีหลายรูปที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะภาคหรือเป็นเจ้าคณะจังหวัด โดยนอกจากจะได้เอาใจใส่ ต่อภาระหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาและการช่วยเหลือกิจการงานคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษา แล้ว ยังชวนขยายหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอและได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในระบบการศึกษาทางโลกจนได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาสูงๆ ชั้นปริญญาโทหรือปริญญาเอก (ดร.) ก็มี จำนวนหลายรูป บางรูปเป็นพระมหาเถระมีพรรษาชุกชุมมากแล้ว แต่ยังมีวิริยะศึกษาเล่าเรียน จนสำเร็จปริญญาเอก ซึ่งนับเป็นแบบอย่างที่ดีที่พึงประสงค์ของคณะสงฆ์และเป็นที่เจริญศรัทธา แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

๓.๒ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี คือพระภิกษุเถระที่มีภูมิรู้ภูมิธรรม เข้มแข็ง มีวิद्यฐานะทางการศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นสูง ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ให้ทำหน้าที่เป็นครูสอนถ่ายทอดองค์ความหลักพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์โดยประจำอยู่ในวัดที่ตนสังกัดหรือวัดที่เป็นสำนักเรียน/สำนัก ศาสนศึกษาทั่วประเทศ ปัจจุบันมีครูสอนพระปริยัติธรรมทั่วประเทศที่ได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน ๕,๐๐๐ รูป จำแนกเป็นครูสอน แผนกธรรม ๓,๔๕๐ รูป และครูสอนแผนกบาลี ๑,๕๕๐ รูป

๓.๓ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือพระภิกษุที่มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ มีวิद्यฐานะทั้งทางธรรมและทางโลก แล้วได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ เป็นครูสอนประจำโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศ จำนวน ๔๑๔ โรง โดยปัจจุบัน มียอดจำนวนพระภิกษุที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ๙๙๑ รูป

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาโดยพระสงฆ์ในวัดที่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่และบุคลากรทางการศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่มีฐานะยากจนเข้ามาบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสศึกษาวิชาสามัญควบคู่ไปกับการศึกษาพระปริยัติธรรม กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาแบบระบบโรงเรียนภายในวัด สำหรับเด็กและเยาวชนที่บวชเป็นสามเณรที่จะต้องเรียนทั้งนักธรรมบาลีและหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคณะสงฆ์ที่เห็นสมควรให้มีหลักสูตรพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตร พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยอยู่ในการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เพราะเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้เด็กและเยาวชนที่มาจากครอบครัวยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาเข้ามาบวชเป็นสามเณร เพื่อศึกษาเรียนรู้หลักพุทธธรรมนำชีวิตควบคู่ไปกับวิชาการทางโลก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน ผู้เป็นบุตรหลานชาวบ้านที่มีฐานะยากจนเข้ามารับการปลูกฝังอบรมศีลธรรม ได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมประยุกต์ในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ มีความสุขความเจริญก้าวหน้าอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

๓.๔ ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา คือพระภิกษุที่มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการพระพุทธศาสนาในเชิงประจักษ์ โดยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่เป็นนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งที่กำลังศึกษาและหรือสำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต/ ศาสนศาสตรบัณฑิต ซึ่งมีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเป็นอย่างดี ได้รับการพัฒนาศักยภาพผ่านหลักสูตรการอบรมเป็นครูพระสอนศีลธรรมแล้วได้รับการพิจารณาคัดเลือก ให้เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงอบรมสั่งสอนหลักศีลธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิต ได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขนับว่าเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนนักศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษา” โดยได้รับงบประมาณอุดหนุนค่าตอบแทนจากรัฐผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปัจจุบันมียอดจำนวนครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ทั่วประเทศ ๑๗,๙๔๒ รูป

๔.๔ ความสอดคล้องผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเรื่อง “การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ” จากผู้ร่วมสนทนาจำนวน ๙ ท่าน มีการแบ่งกลุ่มการสนทนาออก ๒ กลุ่ม โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม โดยตั้งประเด็นไว้ ๓ ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัยคือ

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ

๒. ความสอดคล้องการบริหารจัดการการเผยแผ่กับพุทธวิธีการบริหารจัดการ

แต่ละประเด็นล้วนเป็นที่น่าสนใจ ซึ่งมีผู้ร่วมสนทนาได้ให้ข้อเสนอแนะอยู่หลายประเด็น ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปประมวลข้อคิดเห็นดังกล่าวไว้ดังนี้

๑. สภาพปัญหาการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ

จากประเด็นที่ได้จากผู้ร่วมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากสภาพปัญหาเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าพระสงฆ์ที่ออกไปเผยแผ่ธรรมะยังไม่มีความรู้ ไม่แตกฉานในหลักเท่าที่ควร^{๑๕} ไม่รู้จักการวิเคราะห์บริบทผู้ฟัง^{๑๖} ไม่รู้จักการถ่ายทอดในรูปแบบวิทยาการโลกยุคใหม่^{๑๗} การเทศน์ การบรรยายยังคงใช้ภาษาเก่าๆ เดิมๆ ตามจารีตประเพณี^{๑๘} ทำให้เกิดปัญหาในการเผยแผ่ธรรมะ ในขณะที่พุทธศาสนิกชนไทย เกิดปัญหาการไม่เข้าใจภาษาธรรมะนี้ด้วย ซึ่งพอสรุปปัญหาได้ดังนี้ปัญหาหลักที่พบกับชาวพุทธคือ (๑) ขาดกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้เกิดปัญญา^{๑๙} (๒) ไม่รู้ภาษาบาลีดีพอ^{๒๐} (๓) ไม่เข้าใจความหมายที่พระสงฆ์สื่อ^{๒๑} (๔) คนไทยใช้ภาษาไทยผิดเพี้ยน ขาดความจริงใจต่อกัน^{๒๒} (๕) ชาวบ้านได้รับรู้คำ และความหมายของศัพท์มาจากสื่ออย่างผิด ๆ ปัญหาหลักที่พบจากพระสงฆ์คือ (๑) พระมีโอกาสดเทศนาน้อย^{๒๓} (๒) พระสงฆ์ขาดประสบการณ์และขาดความมั่นใจ^{๒๔} (๓) ขาดความรู้วิทยาการสื่อสารยุคใหม่^{๒๕} (๔) ไม่เข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง^{๒๖} (๕) ขาดความรู้ด้านภาษายุคใหม่^{๒๗} เช่น ภาษาอังกฤษ

^{๑๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรสุตสาร, เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาวชิรุญ ฌมโชโต, เจ้าคณะอำเภอพระสมุทรเจดีย์, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิมลศุภการ, เจ้าคณะอำเภอมืองสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุคนธ์สีลคุณ, เจ้าอาวาสวัดขมิ้นมิตร, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๑๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูขันติกิจจานุกูล, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจิระประภา เอี้ยวเจริญ, นักวิชาการชำนาญการพิเศษ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระระพิน พุทธิสาร, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อนุวัต กระสังข์, อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูขันติกิจจานุกูล, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๕} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิมลศุภการ, เจ้าคณะอำเภอมืองสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรสุตสาร, เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจิระประภา เอี้ยวเจริญ, นักวิชาการชำนาญการพิเศษ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

การเผยแพร่ธรรมะที่ไม่ได้ผลเท่าที่ควรนั้น ย่อมเกิดจากสาเหตุต่างๆ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการเผยแพร่ธรรมะที่ไม่ประสบผลสำเร็จทั้งอดีตและปัจจุบัน สืบเนื่องมาจากปัจจัย ดังต่อไปนี้

-เรื่องการศึกษาพบว่า ไม่ว่าอดีตและปัจจุบันเป็นปัญหาขั้นพื้นฐานในการเข้าใจธรรมชาติตัวเองและหลักศีลธรรม^{๒๘}

-เรื่องภาษา พบว่า ในอดีตและปัจจุบัน การใช้ภาษามีความแตกต่างกัน ในอดีตมีภาษาที่ใช้ในกลุ่มย่อยมากมาย แต่ละที่แต่ละเผ่ามีภาษาของตัวเอง การสื่อสารต่างที่ ต่างถิ่นจึงเป็นปัญหาส่วนในปัจจุบัน โลกแคบลงการสื่อสารก็ง่ายขึ้น แต่ภาษากลับเป็นอุปสรรคในการบอกกล่าวหรือแสดงเจตจำนงของตนเองให้แก่ผู้อื่นเข้าใจ อีกทั้งผู้คนก็เดินทางไปมาหาสู่กันทั่วโลก การเผยแพร่ธรรมะหากไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่นอื่นก็ประสบผลสำเร็จยาก^{๒๙}

-เรื่องการถ่ายทอดด้วยวิธีการในรูปแบบใหม่ๆ ที่น่าสนใจ แม้เนื้อหาธรรมจะดีแค่ไหนแต่วิธีการถ่ายทอดไม่ชัดเจน ย่อมเกิดปัญหาการเข้าใจได้ วิธีการนี้จะนำมาซึ่งความสนใจ เมื่อคนสนใจวิธีการ เนื้อหาธรรมก็น่าสนใจตามมาด้วย^{๓๐}

-เรื่องเทศะ คือ ท้องถิ่นแต่ละที่อาจจะไม่เหมาะในการเผยแพร่ธรรมะ เช่น สถานที่มีสงครามที่แห่งแล้ง สถานที่มีศาสนาอื่นๆ ที่เคร่งครัด ย่อมเกิดปัญหาในการเผยแพร่ธรรมะได้^{๓๑}

-เรื่องวัยและเพศ ย่อมเกิดปัญหาได้ เด็กอาจจะยังไม่พร้อมที่รับธรรมที่ยาก คนแก่เกินไปก็ยากที่ฟังรู้เรื่อง ในขณะที่ผู้เผยแผ่เป็นพระสงฆ์ ที่ใกล้ชิดสตรีมากไป^{๓๒}

๔. แนวทางในการแก้ไขปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสารธรรมะ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

-ศึกษาเรียนรู้บริบททางสังคมให้กว้างเพื่อจะได้มองเห็นทัศนคติของสังคมว่าเป็นอย่างไร

-ศึกษาเรียนรู้วิธีการสื่อสาร วิทยาการโลกยุคใหม่ให้ทัน เพื่อปรับประยุกต์ในการนำเสนอ

-ปรับปรุงภาษาในการถ่ายทอดให้เป็นภาษาง่ายๆ ที่บุคคลทั่วไปเข้าใจนอกจากนี้ ยังมีคำแนะนำจากบุคคลที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ให้คำแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหาครั้งนี้พระสงฆ์แนะนำให้ผู้เผยแผ่ธรรมะ ควรศึกษาเรียนรู้ให้มากขึ้นโลกยุคใหม่ ดังที่ พระระพิน พุทธิสารโร, ดร.ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “สร้างรูปแบบและการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ให้เป็นองค์กรที่มั่นคงแข็งแรง มีการอบรมพระนักเทศน์พระเผยแผ่ เน้นคุณภาพของพระนักเผยแผ่ โดยจัดอบรมหลักสูตรเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับพระสงฆ์”^{๓๓} และในขณะเดียวกันควรปฏิบัติธรรมให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริงด้วยนักวิชาการแนะนำให้ ควรหาทางสร้างสรรค์ในการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบที่ชัดเจน มีการจัดระบบการบริหาร

^{๒๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อนุวัตร กระสังข์, อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๒๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูขันติกิจจานุกูล, เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาวิฑูรย์ ธรรมโชโต, เจ้าคณะอำเภอพระสมุทรเจดีย์, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ ดร.นพดล ดีไทยสงค์, อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจิระประภา เอื้อยเจริญ, นักวิชาการชำนาญการพิเศษ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๓} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระระพิน พุทธิสารโร, ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรฯ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

การจัดการ การประเมินผลงานด้วยส่วนกลุ่มนักเรียนให้ข้อเสนอแนะว่า ควรนำเสนอธรรมสู่สาธารณชนในรูปแบบบันเทิง ผู้เผยแพร่ธรรมควรใช้ภาษาที่ง่ายอยู่ในโลกความเป็นจริง และควรใช้ภาษาที่ร่วมสมัยด้วย

เพื่อขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามนโยบายของ มส. คณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้จัดทำแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๘ ขึ้น เพื่อเป็นนโยบายสำหรับนำไปปรับในการจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด ซึ่งเนื้อหาสาระสำคัญของแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๘ ประกอบด้วย

๑. ยุทธศาสตร์ ที่ ๑ อุปถัมภ์ ส่งเสริม สนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
๒. ยุทธศาสตร์ ที่ ๒ เพิ่มและพัฒนาบุคลากรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีศักยภาพ และขีดความสามารถใน การเผยแผ่
๓. ยุทธศาสตร์ ที่ ๓ จัดกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรมด้วยรูปแบบ และวิธีการที่หลากหลาย
๔. ยุทธศาสตร์ ที่ ๔ สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา^{๓๔}

ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการจัดประชุมปรึกษาหารือตามเขตปกครองคณะสงฆ์ระดับหน เมื่อผ่านกระบวนการขั้นตอนนี้แล้วจะได้นำเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และนำเข้าสู่ที่ประชุมมหาเถรสมาคมเพื่อให้ความเห็นชอบและประกาศใช้เป็นแนวทางในการทำงานต่อไป

๒. ความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยได้แสดงความสอดคล้องกับรูปแบบวิธีการเผยแผ่กับแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการต่อไปนี้

๑) ความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการ

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยได้แสดงความสอดคล้องรูปแบบบริหารจัดการการเผยแผ่กับทฤษฎีการบริหารจัดการต่อไปนี้

ก) ความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการกิลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick)^{๓๕}

รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นกระบวนการจัดการประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ๗ ประการ หรือเรียกว่า POSDCORB ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นหลักการสำคัญมูลฐานของการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ ถือว่าแผนงานเป็นหลัก

^{๓๔} สนทนากลุ่มเฉพาะ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๕} Gulick and Urwick, อังโนวิช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพเพซ, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

และเป็นรากฐานของการปฏิบัติงานทั้งปวง การวางแผนในรูปแบบการบริหารจัดการนั้นจะจัดเป็นแผนระยะสั้น หรือแผนระยะยาว^{๓๖} รูปแบบของแผนงานประกอบด้วยวัตถุประสงค์ นโยบาย แนวปฏิบัติและมาตรฐานของงาน ซึ่งในการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการได้วางแผนงานและกรอบขั้นตอนการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจนว่า จะทำอะไร (What) จะทำอย่างไร (How) จะใช้เงินเท่าไร (How money) จะมอบหมายให้ใครทำ (Who) และจะกระทำเมื่อไร (When) นอกจากนี้โดยมีคณะกรรมการการเผยแผ่กำกับดูแล

๒. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการกำหนดงานควบคุมและบังคับบัญชาในลักษณะหน่วยงานหลัก หน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานช่วย พร้อมทั้งกำหนด ช่วงการบังคับบัญชาไว้ด้วย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้ได้มีระเบียบว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งกำหนดโดยมหาเถรสมาคม ไว้เรียบร้อยแล้ว พร้อมกับการจัดองค์กร คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เข้ามาดำเนินการตามลำดับขั้น เพื่อให้เกิดการสื่อสารความเข้าใจในองค์การเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบสายการบังคับบัญชาและการติดต่อ^{๓๗}

๓. การจัดบุคลากรสงฆ์ (Staffing) ซึ่งเป็นกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรสงฆ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาสู่การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการในส่วนของการบริหารจัดการการเผยแผ่ เนื่องจากบุคลากรสงฆ์ที่มีหน้าที่ในการเผยแผ่นั้น มีระดับพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระสอนพระปริยัติธรรม พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา^{๓๘} ฉะนั้น การได้มาของบุคลากรผู้เผยแผ่จำเป็นต้องมีการสรรหา คัดเลือกเพื่อทำหน้าที่ในการทำงานเพื่อองค์กร

๔. การอำนวยการ (Directing) เป็นขั้นตอนของการสั่งการจากระดับพระสังฆาธิการ ที่ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ โดยเฉพาะอย่างเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองในเขตนั้นๆ ถือว่าเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในเขตนั้นๆ ในลักษณะของการสั่งการ ระเบียบ ข้อบังคับ^{๓๙}

๕. การประสานงาน (Co-ordinating) เป็นการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร โดยเฉพาะการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา สระบุรี อ่างทอง เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การประสานงานเป็นขั้นหนึ่งของรูปแบบการบริหารจัดการ^{๔๐}

กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติตามกำหนดเวลาและสถานที่ตลอดจนผู้รับผิดชอบ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบว่าในเวลาใด ใครทำอะไร ที่ไหน และทำอย่างไร เป็นการสะดวก ทุกฝ่ายในการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับกระบวนการของการผลิตและผลผลิตต่อไป

^{๓๖} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรสุตสาร, เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๗} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระมหาวิฑูรย์ ธมฺมโชโต, เจ้าคณะอำเภอพระสมุทรเจดีย์, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิมลศุภการ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๓๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ คุณจิระประภา เอื้อวเจริญ, นักวิชาการชำนาญการพิเศษ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูสุนทรสุตสาร, เจ้าคณะตำบลบางหญ้าแพรก, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๖. การรายงาน (Reporting) ในการปฏิบัติหน้าที่ในการเผยแผ่ของบุคลากรสงฆ์ต้องมีการรายงานผลการปฏิบัติและการประชาสัมพันธ์ขององค์กร เริ่มจากการวางแผนการจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การสั่งการ การประสานงาน^{๔๑} ต่อจากนั้นก็เป็นหน้าที่ขององค์กรสงฆ์ ส่วนหน่วยงานที่รับผิดชอบที่จะต้องติดตามผลว่าการที่ได้สั่งการหรือมอบหมายให้แก่ผู้ร่วมงานนั้น ผลการปฏิบัติงานรุดหน้าหรือไม่เพียงใด มีอุปสรรคและข้อขัดข้องประการใด ผลการปฏิบัติงานสอดคล้องและบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นการประเมินผลงานขององค์กร และประเมินผลการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานด้วย และจะได้เป็นข้อมูลในการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บังคับบัญชา และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

๗. งบประมาณ (Budgeting) รูปแบบการบริหารจัดการขององค์กรสงฆ์ ได้จัดตั้งกองทุนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีระเบียบคำสั่งจากมหาเถรสมาคม เพื่อเพิ่มศักยภาพและการพัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยมีภารกิจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ มีภารกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ๒ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ได้แก่ การจัดทำงบประมาณซึ่งเป็นการวางแผนล่วงหน้าในการขอเงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างหรือค่าใช้จ่าย^{๔๒} และขั้นตอนที่สอง ได้แก่ การดำเนินการใช้เงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างตามงบประมาณที่ได้รับนั้น

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ เองจะต้องทราบบทบาทของตนเองเกี่ยวกับเทคนิคดังกล่าวในกระบวนการบริหารจัดการ จากกลุ่มทฤษฎีองค์กร จะเห็นได้ว่าเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการจัดการองค์กรโดยส่วนรวมที่เน้นในเรื่องของวิธีการปรับปรุงประสิทธิภาพ และประสิทธิผลทั้งหมดของกระบวนการดำเนินการ ตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้คำจำกัดความของบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาว่าหมายถึง พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เลขานุการเจ้าคณะอำเภอ พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศก์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ครูสอน พระปริยัติธรรมแผนกสามัญและครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งหมดนี้ เป็นพระภิกษุพุทธสาวกที่ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาให้มีอุดมการณ์ความสามารถ ทักษะและวิธีการในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปอบรมสั่งสอนประชาชนให้นำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาชีพและดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสามารถจัดกลุ่มตามภาระหน้าที่โดยสรุปเป็น ๓ กลุ่ม ดังนี้

๑. กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภทพระสังฆาธิการทุกระดับชั้น เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด และเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ รวมถึงพระจริยานิเทศก์ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยงานเจ้าคณะจังหวัด

^{๔๑} สนทนากลุ่มเฉพาะ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

^{๔๒} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูวิมลศุภการ, เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรปราการ, ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๗.

๒. กลุ่มพระนักเผยแผ่โดยตรง ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภท พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ และพระจริยานิเทศก์ (รวมทั้งพระบัณฑิต เผยแผ่พระพุทธศาสนา และพระภิกษุที่ปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาในพื้นที่เฉพาะ)

๓. กลุ่มครูพระผู้สอน ได้แก่ บุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภทพระปริยัตินิเทศก์ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญและครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา

กลุ่มเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์

พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น : พระสังฆาธิการ เป็นคำรวมตำแหน่งพระภิกษุผู้ปกครองคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ เริ่มใช้มาแต่ พ.ศ. ๒๕๐๖ จนถึงปัจจุบัน โดยมีกฎหมายตราสามศก ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๐๖) ว่าด้วยการแต่งตั้งถอดถอนพระสังฆาธิการ กำหนดนาม เป็นครั้งแรก โดยเปลี่ยนคำว่า “พระคณาธิการ” มาเป็น “พระสังฆาธิการ” ให้สอดคล้องกับลักษณะกับลักษณะการคณะสงฆ์ รวมคำว่า พระสงฆ์ และ อธิการ เบน พระสังฆาธิการ แปลตามรูปศัพท์ว่า “พระภิกษุผู้ทำงานโดยสิทธิขาดในทางคณะสงฆ์, “พระภิกษุผู้ทำงานคณะสงฆ์ โดยใช้อำนาจเต็มตามตำแหน่ง” ซึ่งในแม่บทท่านบัญญัติว่า หมายถึง “พระภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์” มีตำแหน่งดังนี้

- ๑) เจ้าคณะใหญ่
- ๒) เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค
- ๓) เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด
- ๔) เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ
- ๕) เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล
- ๖) เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส

เจ้าคณะและเจ้าอาวาสดังกล่าวนี้ เป็นผู้ทำงานคณะสงฆ์อย่างมีอำนาจเต็มตามกฎหมาย และครอบคลุมงานทุกส่วนในเขตปกครองหรือในวัด ส่วนรองเจ้าคณะ รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาสจะมีอำนาจหน้าที่เต็มตามตำแหน่ง ก็เพราะได้รับการมอบหมายจึงบัญญัตินาม ว่า “พระสังฆาธิการ” ซึ่งเทียบได้กับข้าราชการของฝ่ายราชอาณาจักร ส่วนเลขานุการเจ้าคณะ และเลขานุการรองเจ้าคณะ หาได้เป็นพระสังฆาธิการไม่เพราะเป็นเพียงผู้ทำการเลขานุการ

โดยที่พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น มีภาระหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีภาระหน้าที่ในการให้การศึกษาแก่อบรมสั่งสอนเผยแผ่หลักพระธรรมวินัยทั้งแก่บรรพชิต และคฤหัสถ์ รวมถึงมีภาระหน้าที่โดยตรงที่จะให้การบรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร (เฉพาะเจ้าอาวาส ที่เป็นพระอุปัชฌาย์) อบรมสั่งสอนหลักพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ นอกจากนี้ พระสังฆาธิการตั้งแต่ระดับเจ้าคณะอำเภอขึ้นไปยังทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตฝ่ายบริหารและ พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการอีกด้วย ดังนั้นพระสังฆาธิการทุกระดับ จึงเป็นบุคลากรการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาทั้งตามพระธรรมวินัยและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่งของมหาเถรสมาคม และพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช

ซึ่งในการบริหารกิจการคณะสงฆ์นั้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้สนับสนุนประมาณให้ได้รับความสะดวกในการทำหน้าที่ อบรมสั่งสอนประชาชน

เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดและเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ คือพระภิกษุที่มีวิทยฐานะความรู้ความสามารถทั้งทางธรรมและทางโลกเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งได้รับความไว้วางใจจาก เจ้าคณะจังหวัด ให้ทำหน้าที่สนองงานด้านสารบรรณและหรืองานธุรการต่างๆ เกี่ยวกับการบริหารปกครองสงฆ์ งานการศึกษาสงฆ์ รวมถึงงานอื่นๆ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน โดยเป็นพระภิกษุที่มีความเข้าใจในการจัดการประสานงานกิจการของคณะสงฆ์ในจังหวัดและ อำเภอที่สังกัดเป็นอย่างดี

เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดและเลขานุการเจ้าคณะอำเภอ แม้ส่วนใหญ่จะได้รับมอบให้ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานสารบรรณ/ธุรการของการบริหารปกครองคณะสงฆ์และการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดและอำเภอที่สังกัด แต่จัดเป็นหนึ่งในบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการ เพราะเหตุว่าเจ้าคณะจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชานั้น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญโดยตำแหน่งในฐานะหัวหน้าหรือประธาน การดำเนินการส่งเสริมพัฒนางานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดและ อำเภอทุกประเภท เช่น เจ้าคณะจังหวัดทุกจังหวัด เป็นหัวหน้าศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการ การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เป็นประธานคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประจำจังหวัด เป็นต้น ซึ่งพระภิกษุที่เป็นเลขานุการนั้นจะต้องเข้ามามีบทบาทขับเคลื่อนสนองงาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำแหน่งต่างๆ ของเจ้าคณะจังหวัดทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

กลุ่มพระนักเผยแผ่โดยตรง

ในที่นี้หมายถึง พระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก โดยนำหลักธรรมเข้าหาประชาชนทุกถิ่นที่ เป็นกลุ่มพระภิกษุที่ผ่านการฝึกวิธีการ หลักการอธิบายธรรมและเป็นผู้มีความรู้และปฏิบัติดี แล้วทำหน้าที่เปรียบเสมือนทูตทางธรรม คือเป็นผู้นำหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่แก่ประชาชนถึงถิ่นที่อยู่อาศัย โดยยึดหลักปฏิบัติตามพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระอรหันตสาวก ๖๐ รูป ก่อนจะทรงส่งไปประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรก ซึ่งในที่นี้กล่าวคือ “พระธรรมทูต” โดยจำแนกเป็นทั้งพระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร และพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการหรือพระธรรมทูตทั่วไป ดังนี้

พระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ ก็คือพระสังฆาธิการเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง (เจ้าคณะใหญ่ และหรือกรรมการมหาเถรสมาคม) มีสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระราชาคณะ รองสมเด็จพระราชาคณะ หรือเป็นพระราชาคณะชั้นธรรม ที่คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม แต่งตั้งให้ทำหน้าที่อำนวยการกำกับควบคุมการดำเนินงานพระธรรมทูตในสำนักงานกองงาน พระธรรมทูต โดยกำหนดตำแหน่งเป็นแม่กองงานพระธรรมทูต รองแม่กองงานพระธรรมทูต หัวหน้าและรองหัวหน้าสำนักแก่อบรมพระธรรมทูต ผู้ตรวจการงานพระธรรมทูต พร้อมทั้ง กำหนดให้มีพระสังฆาธิการทำหน้าที่เป็นเลขานุการของแต่ละท่าน นับตามจำนวนตำแหน่งได้ ๑๕ รูป

พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร ได้แก่ พระสังฆาธิการเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับชั้น เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และรองเจ้าคณะอำเภอที่ได้รับแต่งตั้งจากแม่กองงานพระธรรมทูตให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้า รองหัวหน้า สายงานพระธรรมทูต ๙

สาย หัวหน้า รองหัวหน้าศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด หัวหน้า รองหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ พร้อมทั้งพระภิกษุบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นเลขานุการของหัวหน้าแต่ละรูป และพระภิกษุที่ทำหน้าที่ประจำ ศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด ปัจจุบันมีจำนวน ๑,๙๓๓ รูป

พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการหรือพระธรรมทูตทั่วไป คือพระภิกษุที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำหน่วยปฏิบัติการงานพระธรรมทูตอำเภอ โดยต้องผ่านกระบวนการ แก่อบรมตามหลักสูตรการแก่อบรมพระธรรมทูตจากสำนักแก่อบรมพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ซึ่งพระภิกษุที่มีคุณสมบัติเข้ารับการอบรมนั้น นอกจากจะมีวิทย์ฐานะสำเร็จการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอกและหรือหรือเปรียญธรรม ๓ ประโยค ขึ้นไปแล้ว ต้องได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากคณะกรรมการสงฆ์ของแต่ละจังหวัด คือ หัวหน้าศูนย์งานพระธรรมทูตจังหวัด ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ระดับจังหวัด (เจ้าคณะจังหวัด) เป็นผู้รับรองส่งเข้าอบรม โดยต้องมีศรัทธาอุดมการณ์ยึดมั่นในหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่ประจักษ์ เมื่อผ่านการอบรมตามหลักสูตรได้รับวุฒิบัตร จากสำนักแก่อบรมพระธรรมทูตแล้ว จึงจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการ โดยกองงานพระธรรมทูตเป็นผู้ออกบัตรประจำตัวรับรองการเป็นพระธรรมทูตให้ไว้เป็นหลักฐาน ในการขึ้นทะเบียนเป็นพระธรรมทูตที่สมบูรณ์ และสามารถปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการอบรม พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป ในเขตพื้นที่ รับผิดชอบ คือ จังหวัด ตำบล อำเภอหมู่บ้านหรือพื้นที่ที่กำหนด

พระภิกษุที่ผ่านการหลักสูตรการฝึกอบรมพระธรรมทูตนั้นนับว่าเป็นบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีคุณภาพ เพราะเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งเชิงรับและเชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพจากกระบวนการฝึกอบรมเพื่อเป็นพระธรรมทูตในประเทศตามหลักสูตรการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ซึ่งพร้อมที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยที่กองงานพระธรรมทูต ซึ่งมีหน้าที่อำนวยการบริหารจัดการงานพระธรรมทูตของคณะสงฆ์โดยตรง ได้มีนโยบายให้สำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตทำหน้าที่ในการฝึกอบรม พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการเป็นประจำทุกปี โดยวางเป้าหมายให้มีพระธรรมทูตประจำตำบล ตำบลละ ๑ รูป จากตำบลทั่วประเทศ จำนวน ๗,๒๕๕ ตำบล ดังนั้น เพื่อให้พระภิกษุมีความรู้ ความสามารถและทักษะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามรูปแบบการดำเนินงานพระธรรมทูต โดยให้มีจำนวนพระธรรมทูตเพิ่มมากขึ้นกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ตำบล สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่รับสนองงานคณะสงฆ์ จึงจัดตั้งงบประมาณอุดหนุนกองงาน พระธรรมทูตโดยสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตการเพื่อดำเนินการฝึกอบรมพัฒนาสร้างพระภิกษุทั่วไป ให้สามารถทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดเป้าหมายให้มีการฝึกอบรมพระธรรมทูตปีละ ๒ รุ่น รุ่นละ ๑๒๕ รูป รวม ๕๐๐ รูป และจัดให้มีการประชุมสัมมนาพระธรรมทูตทั่วประเทศปีละ ๑ ครั้ง ปัจจุบัน มีพระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติการที่ผ่านการอบรมแล้ว จำนวน ๓,๓๐๙ รูป

กลุ่มครูพระผู้สอน

๓.๑ พระปริยัตินิเทศก์ คือพระภิกษุที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการนิเทศ การศาสนศึกษา (คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี) และการศึกษาสงเคราะห์ โดยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุเถระที่มีความรู้ความสามารถในด้านวิชาการและใส่ใจศึกษาหาความรู้ อยู่เสมอมีความสามารถในการนิเทศการศึกษา มีปฏิปทาน่าศรัทธาเลื่อมใส มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความอดทนและเสียสละ มีภาวะความเป็นผู้นำ และรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

พระปริยัตินิเทศก์มีประวัติการดำเนินโครงการส่งเสริมสนับสนุนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยหน่วยงานของรัฐที่รับสนองงานคณะสงฆ์ในขณะนั้นได้ดำริให้มีการแต่งตั้งพระปริยัตินิเทศก์ขึ้น เพื่อช่วยในการพัฒนาครูผู้สอนและส่งเสริมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ทั้งนี้ ก็ด้วยปรารถนาถึงความสำคัญและปัญหาของการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมว่า ผลสัมฤทธิ์ในเชิงคุณภาพและปริมาณจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนผู้สอบไล่ได้ในการสอบพระปริยัติธรรม สนามหลวงในแต่ละปีการศึกษานั้น ครูผู้สอนนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว แต่เนื่องจากการศึกษาพระปริยัติธรรมได้ดำเนินการเรียนการสอนมาในรูปแบบที่สอนท่อง ตามที่ทางวัดนั้นๆ ได้จัดให้มีการเรียนพระปริยัติธรรมขึ้น และครูผู้สอนส่วนใหญ่ก็ได้ศึกษาหรือผ่านกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรวิชาครูมาโดยตรง ซึ่งนับเป็นจุดอ่อนสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาหรือเทคนิควิธีการต่างๆ ในการเรียนการสอนไม่สมบูรณ์เพียงพอเท่าที่ควร อันเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักเรียนขาดความสนใจ กอปรกับไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและทันสมัย อีกทั้งครูผู้สอนเอง ก็ได้เตรียมการสอนให้พร้อมอย่างเต็มที่ จึงทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งย่อมมีผลกระทบต่อการศึกษาและการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ ดังที่ปรากฏอยู่แล้ว ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนและเสริมสร้างทักษะแก่ครูผู้สอน รวมถึงเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในด้านคุณภาพและปริมาณของผู้เรียน ทั้งพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ให้มากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมการศาสนศึกษาให้เป็นไปตามนโยบายแห่งความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ หน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ในขณะนั้น จึงได้จัดโครงการอบรมครูสอนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นพระปริยัตินิเทศก์ โดยในเบื้องต้น ได้รับความเมตตาจากเจ้าคณะจังหวัดในการพิจารณาคัดเลือกพระภิกษุผู้ปฏิบัติหน้าที่ครูสอน ที่เห็นสมควรให้เข้าอบรมเพื่อแต่งตั้งเป็นพระปริยัตินิเทศก์ เมื่อผ่านการอบรมแล้ว ก็เสนอเจ้าคณะจังหวัดแต่งตั้งเป็นพระปริยัตินิเทศก์ ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการศาสนศึกษาในจังหวัดที่สังกัด โดยกำหนดหน้าที่อันเป็นภารกิจหลักไว้คือ การนิเทศการศึกษาและครูผู้สอนเพื่อช่วยเหลือ และส่งเสริมด้านต่างๆ เช่น วิชาการ สื่อการสอน การแนะแนว จิตวิทยาการสอน เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน รวมถึงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตลอดจนการช่วยเหลืองานศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ตามที่เจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าคณะจังหวัดมอบหมาย

สำหรับคุณสมบัติของพระปริยัตินิเทศก์แต่เดิมคือ ในครั้งแรกๆ นั้น ได้กำหนดว่าให้มีวิทยฐานะเป็นเปรียญเอกขึ้นไป โดยการดำเนินโครงการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม เพื่อเตรียมเป็นพระปริยัตินิเทศก์ในรุ่นแรกๆ นั้น ได้กำหนดไว้จังหวัดละ ๑-๓ รูป ทั่วประเทศ และจัดอบรมอยู่ ๔๕ วัน ณ เขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง โดยนิมนต์พระภิกษุผู้เป็นครูสอน จากทั่วประเทศตามที่เจ้าคณะ

จังหวัดพิจารณาให้เข้าอบรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมเสริมความรู้ ในด้านวิชาการต่างๆ อันเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษา การนิเทศครูผู้สอน หลักการสอนทั่วไป คุณสมบัติครูสอนที่ดี เป็นต้น นอกจากได้เพิ่มเติมเสริมทักษะในด้านเทคนิคและวิธีการสำคัญ ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการนิเทศและการเรียนการสอนแล้ว ยังได้เพิ่มเติมในเรื่องที่พึงศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ เพราะเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการนิเทศคือ เรื่องการเขียนโครงการ การเขียนแผนการสอน การประเมินผลการเรียน และการรายงาน ผลการปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษาด้วย

สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในการออกนิเทศของพระปริยัตินิเทศก์ในสมัยแรกๆ นั้น นิยมดำเนินการในรูปแบบหมู่คณะ คือกำหนดนัดหมายครูสอนของสำนักศาสนศึกษาวัดต่างๆ ในเขตตำบล อำเภอ หรือจังหวัด เหมประชุมพร้อมกัน ณ วัดใดวัดหนึ่งที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการนิเทศในแต่ละครั้ง และบางครั้งก็ออกไปยังสำนักศาสนศึกษาวัดต่างๆ ในตำบล ท้องถิ่นนั้นตามที่กำหนดนัดหมายไว้ล่วงหน้าแล้ว ซึ่งเป็นการไปในลักษณะเยี่ยมเยียน และถือโอกาสทำการนิเทศครูผู้สอนหรือสนทนากับเจ้าอาวาส บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พระปริยัติธรรม เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับทราบถึงความเป็นไปของการเรียน การสอนในวัดนั้นด้วย

ปัจจุบันพระปริยัตินิเทศก์ทั่วประเทศ มีจำนวน ๖๑๕ รูป โดยพระปริยัตินิเทศก์ ส่วนใหญ่ได้ดำรงสมณศักดิ์และตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ในระดับต่างๆ เป็นพระครูสัญญาบัตร และเป็นพระราชาคณะก็มี ตั้งแต่ชั้นสามัญถึงพระราชาคณะเจ้าคณะรอง (รองสมเด็จพระราชาคณะ) ผู้ที่ได้ดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ก็มีในหลายระดับ มีตั้งแต่เจ้าอาวาส เป็นต้น พระปริยัตินิเทศก์ มีหลายรูปที่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะภาคหรือเป็นเจ้าคณะจังหวัด โดยนอกจากจะได้เอาใจใส่ ต่อภาระหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาและการช่วยเหลือกิจการงานคณะสงฆ์ในด้านการศาสนศึกษา แล้ว ยังชวนช่วยหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอและได้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนในระบบการศึกษาทางโลกจนได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาสูงๆ ชั้นปริญญาโทหรือปริญญาเอก (ดร.) ก็มี จำนวนหลายรูป บางรูปเป็นพระมหาเถระมีพรรษาชุกชุมมาแล้ว แตกยังมีวิริยะศึกษาเล่าเรียน จนสำเร็จปริญญาเอก ซึ่งนับเป็นแบบอย่างที่ดีที่พึงประสงค์ของคณะสงฆ์และเป็นที่เจริญศรัทธา แก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป

๓.๒ ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลี คือพระภิกษุเถระที่มีภูมิรู้ภูมิธรรม เข้มแข็ง มีวิทยฐานะทางการศึกษาพระปริยัติธรรมชั้นสูง ได้รับแต่งตั้งจากเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ให้ทำหน้าที่เป็นครูสอนถ่ายทอดองค์ความหลักพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษา พระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์โดยประจำอยู่ในวัดที่ตนสังกัดหรือวัดที่เป็นสำนักเรียน/สำนัก ศาสนศึกษาทั่วประเทศ ปัจจุบันมีครูสอนพระปริยัติธรรมทั่วประเทศที่ได้รับการสนับสนุน งบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จำนวน ๕,๐๐๐ รูป จำแนกเป็นครูสอน แผนกธรรม ๓,๔๕๐ รูป และครูสอนแผนกบาลี ๑,๕๕๐ รูป

๓.๓ ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือพระภิกษุที่มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้ มีวิทยฐานะทั้งทางธรรมและทางโลก แล้วได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ เป็นครูสอนประจำโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั่วประเทศ จำนวน ๔๑๔ โรง โดยปัจจุบัน มียอดจำนวนพระภิกษุที่ทำหน้าที่ดังกล่าว ๙๙๑ รูป

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาโดยพระสงฆ์ในวัดที่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่และบุคลากรทางการศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนที่มีฐานะ

ยากจนเข้ามาบวชเป็นสามเณรในพระพุทธศาสนาได้มีโอกาสศึกษาวิชาสามัญควบคู่ไปกับการศึกษาพระปริยัติธรรม กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาแบบระบบโรงเรียนภายในวัด สำหรับเด็กและเยาวชนที่บวชเป็นสามเณรที่จะต้องเรียนทั้งนักธรรมบาลีและหลักสูตรสามัญศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของคณะสงฆ์ที่เห็นสมควรให้มีหลักสูตรพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตร พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยอยู่ในการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลักษณะการจัดการศึกษาสงเคราะห์ เพราะเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้เด็กและเยาวชนที่มาจากครอบครัวยากจนและด้อยโอกาสทางการศึกษาเข้ามาบวชเป็นสามเณร เพื่อศึกษาเรียนรู้หลักพุทธธรรมนำชีวิตควบคู่ไปกับวิชาการทางโลก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน ผู้เป็นบุตรหลานชาวบ้านที่มีฐานะยากจนเข้ามารับการปลูกฝังอบรมศีลธรรม ได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมประยุกต์ในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ มีความสุขความเจริญก้าวหน้าอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

๓.๔ ครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา คือพระภิกษุที่มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาการพระพุทธศาสนาในเชิงประจักษ์ โดยส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุที่เป็นนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งที่กำลังศึกษาและหรือสำเร็จการศึกษาปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต/ ศาสนศาสตรบัณฑิต ซึ่งมีความรู้ความสามารถทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเป็นอย่างดี ได้รับการพัฒนาศักยภาพผ่านหลักสูตรการอบรมเป็นครูพระสอนศีลธรรมแล้วได้รับการพิจารณาคัดเลือก ให้เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงอบรมสั่งสอนหลักศีลธรรมแก่นักเรียนในสถานศึกษากลุ่มเป้าหมาย ทั้งระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิต ได้อย่างเหมาะสมและมีความสุขนับว่าเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม นักเรียนนักศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรมนำความรู้สู่สถานศึกษา” โดยได้รับงบประมาณอุดหนุนค่าตอบแทนจากรัฐผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ ปัจจุบันมียอดจำนวนครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ทั่วประเทศ ๑๗,๙๔๒ รูป

ข) ความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารจัดการของ เฮนรี ฟาโยล (Henry Fayol)^{๔๓} กล่าวไว้ ๕ ประการ เช่นเดียวกันกับการบริหารจัดการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๑. ด้านการวางแผน (P=Planning) การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ จะต้องทำสำหรับกิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใด ความสำเร็จของการวางแผนขึ้นอยู่กับ การวิเคราะห์ข้อมูลในอดีต การตัดสินใจในปัจจุบันและการประเมินสภาพแวดล้อมของอนาคต

^{๔๓} Henry Fayol, อ้างในวิรัช วิวัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โพธิ์เพชร, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙.

๒. ด้านการจัดองค์การ (O=Organizing) การจัดระเบียบโดยการนำเอาส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมารวมกันในรูปของส่วนรวม เพื่อให้การใช้อำนาจบริหารงานและเป็นศูนย์อำนวยการให้งานดำเนินลุล่วงเป้าหมายที่กำหนดไว้

๓. ด้านการบริหารงานบุคคลากร (S=Staffing) การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ จะต้องจัดหาคคนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะของงาน ด้วยมุมมองขององค์กรและข้อกำหนดของการสรรหาบุคคลากร โดยใช้ข้อมูลการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เพื่อนำมาตัดสินใจที่จะเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติของลูกจ้างที่ดีเข้ามาทำงานให้กับองค์กร

๔. ด้านการอำนวยการ (D=Direction) จะต้องหาทางเลือกอยู่ตลอดเวลาว่าจะทำอะไร ใครเป็นคนทำ ทำที่ไหน เมื่อไร และบางครั้งก็ต้องคิดว่าทำอย่างไร

๕. ด้านการควบคุม (C=Controlling) เป็นวิธีการตรวจสอบ ดูแลและควบคุมกระบวนการทำงานการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ

จะเห็นได้ว่า กระบวนการดำเนินตามภารกิจขององค์กรปกครองคณะสงฆ์สามารถที่จะก่อให้เกิดการการเผยแผ่ธรรมให้มีความสามารถ มีทักษะ และมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดคุณภาพในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก

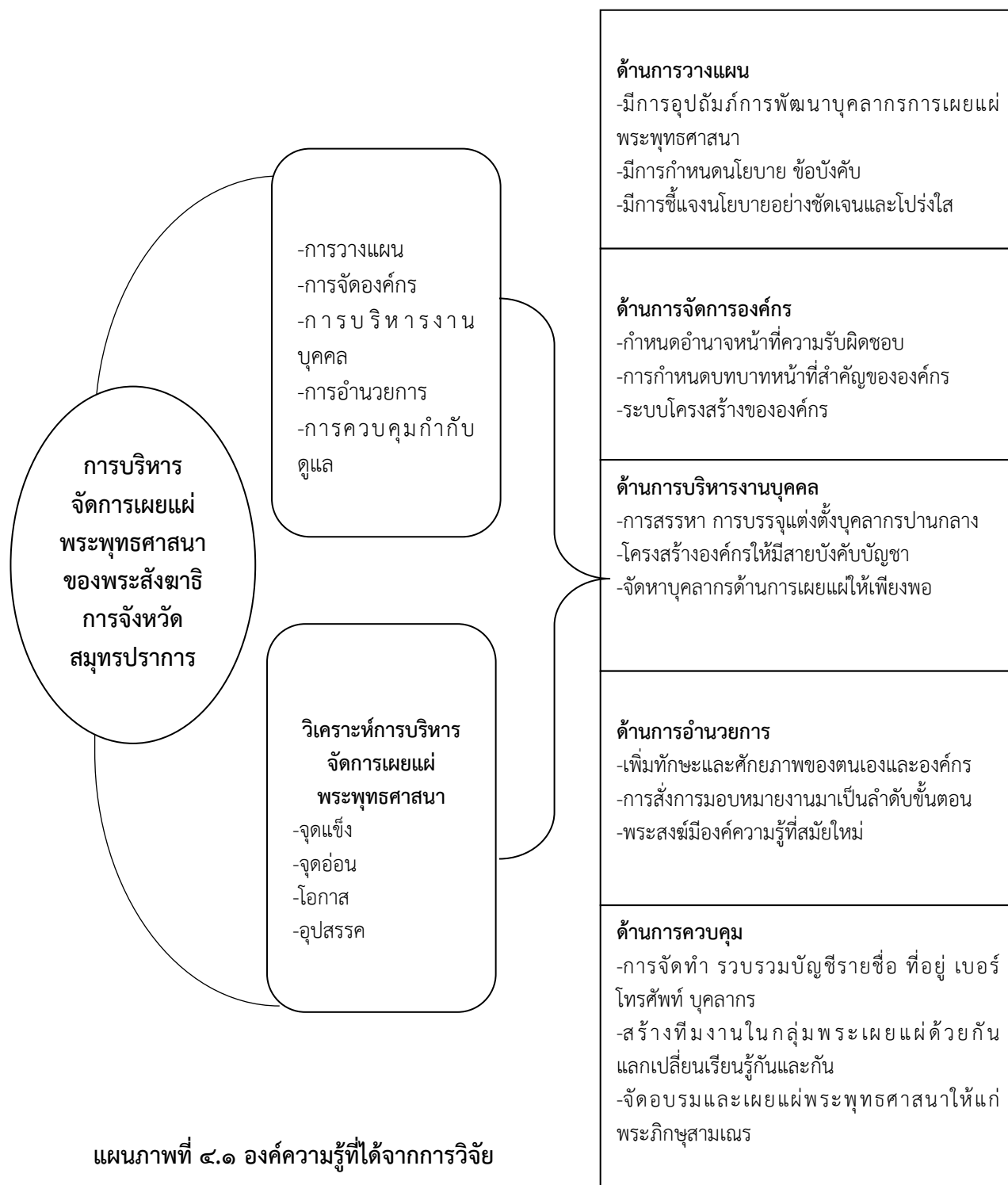
จากความสำเร็จคล่องในเรื่องแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยจะได้นำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ก็ได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ ซึ่งภารกิจดังกล่าวมานั้น มีบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติตามสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนคณะกรรมการบริหารกิจการของวัดนั้น ได้รับเชิญจากเจ้าอาวาสให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารวัด เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระภิกษุสามเณร เป็นคณะกรรมการ ไวยาจักรและศิษย์วัด จะร่วมมือกันในการบริหารภารกิจ ๖ ประการของวัดซึ่งมีอยู่ให้สำเร็จลุล่วงไปตามวัตถุประสงค์และนโยบาย

๔. ๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ

ปัญหา อุปสรรคการบริหารจัดการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัด สมุทรปราการ	แนวทางการบริหารจัดการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัด สมุทรปราการ
๑. มีการจัดอบรมความรู้ให้แก่พระภิกษุสามเณร ที่จะทำหน้าที่ในการเผยแผ่ค่อนข้างน้อย ทำให้พระภิกษุและสามเณรขาดความรู้ความ เข้าใจที่ถูกต้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้แก่ประชาชน	๑. ควรเพิ่มการจัดอบรมและเผยแผ่ พระพุทธศาสนาให้แก่พระภิกษุสามเณร ภายในวัดให้มากกว่านี้ เพื่อให้พระภิกษุและ สามเณรสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้แก่ ประชาชนได้ถูกต้องตรงตามหลักธรรมใน พระพุทธศาสนา
๒. ขาดงบประมาณด้านเผยแผ่	๒. ควรตั้งทุนมูลนิธิเพื่อเตรียมดำเนินการเผยแผ่ ไว้โดยเฉพาะ
๓. บุคลากรด้านการเผยแผ่มีไม่มากนัก	๓. ควรจัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่เพิ่มเติม
๔. ขาดทีมงานที่เข้มแข็ง เพื่อช่วยกันทำงานด้าน เผยแผ่ อีกทั้งยังไม่ได้รับความร่วมมือ เท่าที่ควร	๔. ต้องเริ่มต้นสร้างทีมงานในกลุ่มพระเผยแผ่ ด้วยกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน
๕. ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ ยังบกพร่องในเรื่องอาจารย์ หรือความประพฤติ	๕. ควรมีการฝึกฝนอบรมในเรื่องอาจารย์ความ ประพฤติตลอดถึงฝ่ายปกครองก็ต้องดูแล พระภิกษุสามเณรอย่างเคร่งครัด
๖. การเผยแผ่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร และในการเผยแผ่พระศาสนาบางครั้งไม่ สอดคล้องกับความต้องการของ พุทธศาสนิกชน	๖. ควรมีการสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มากกว่านี้ และในการเผยแผ่ควรมีการ สอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตใน ชนบทด้วย
๗. เน้นที่ตัวบุคคลในการแสดงธรรมมากเกินไป	๗. ควรให้โอกาสพระรุ่นใหม่ๆ ได้มีโอกาสฝึกหัด การแสดงธรรมในโอกาสต่างๆ
๘. พระภิกษุสามเณรไม่ค่อยได้มีโอกาสแสดง ธรรม	๘. ควรมีเวทีสำหรับให้พระภิกษุสามเณรได้มี โอกาสแสดงธรรมบ้าง
๙. การเผยแผ่ยังคงใช้รูปแบบเดิมๆ ซึ่งทำให้เกิด ความน่าเบื่อ	๙. ควรมีการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่ให้ทันสมัย เพื่อไม่ให้เกิดความน่าเบื่อหน่าย
๑๐. ขาดทรัพยากรที่สำคัญในการเผยแผ่ เช่น หนังสือธรรมะ แผ่นพับ สถานที่ที่ใช้ในการเผย แผ่ธรรมะภายในวัด เป็นต้น	๑๐. ควรมีการจัดหาทรัพยากรที่สำคัญในการเผย แผ่ให้เพียงพอ เช่น ควรมีสถานที่ในการศึกษา ธรรมะประจำวัดต่างๆ หรือประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

๔.๖ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ” ผู้วิจัยค้นพบองค์ความรู้ใหม่ (P wichit Model: ๒๕๕๗) ที่เกิดจากการได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบทฤษฎี ดังแสดงในแผนภาพ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย : P wichit Model: ๒๕๕๗ จะได้ อธิบายขยายความโดยสังเขปดังต่อไปนี้ในเบื้องต้น ผู้วิจัยขอแยกประเด็นวิเคราะห์ ตามความ สอดคล้องทฤษฎีการบริหารจัดการ Henri Fayol ดังนี้คือ

๑. การวางแผนงาน (Planning)

การบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ถือว่าหัวใจหลักสำคัญในการขับเคลื่อน งานด้านการเผยแผ่เพื่อให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์ส่วท (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ที่อยู่ในพื้นที่ตลอดและมีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดศูนย์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานกลางประจำจังหวัด อำนวย ความสะดวกเป็นที่ปรึกษา พัฒนาบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้การอุปถัมภ์ และปฏิบัติตาม นโยบาย ข้อกำหนด ข้อบังคับ วัตถุประสงค์และอื่นๆ ตามที่ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนดหรือมอบหมายให้ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดมีสำนักงานตั้งอยู่ที่สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัด สรุปแล้วก็คือการมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

จุดอ่อน (Weakness) ในสภาพปัญหาการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ดูแลปรากฏ ว่าขาดความกระตือรือร้นเนื่องจากไม่มีศาสนาอื่นเป็นคู่แข่งและสภาพภูมิศาสตร์ไม่เอื้อต่อการบริหาร จัดการด้านการเผยแผ่สืบเนื่องจากเขตพื้นที่ดังกล่าวยังมีหน่วยธุรกิจชุมชนมากมาย พระสงฆ์ต้องรับ บทบาทหน้าที่ที่ไม่ตรงสายงานที่ตนเองถนัด เพราะเจ้าคณะพระสังฆาธิการส่วนหนึ่งได้มอบหมาย ภาระหน้าที่ให้พระเลขาฯ ได้ทำบทบาทหน้าที่แทน ปัญหาในการวางแผนงานจึงเป็นปัญหาเพราะ เป้าหมายของงานไปถึงผู้รับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่โดยตรง

โอกาส (Opportunity) สิ่งที่สำคัญมากคือผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมตา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือมองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ช่วยให้ผู้บริหารสามารถ วาดภาพจุดหมายปลายทางได้ชัดเจนและใช้สื่อสารให้สมาชิกภายในองค์กรยอมรับและดำเนินไปสู่ จุดหมายปลายทางนั้นองค์กรทั้งหมดก็จะถูกขับเคลื่อนไปด้วยวิสัยทัศน์นี้ โดยมีกิจกรรมที่มีประเทศ ไทยเป็นศูนย์กลาง เช่น การประชุมผู้นำทางพุทธศาสนาเนื่องในเทศกาลวันวิสาขบูชา การจัดตั้ง สมาคมมหาวิทยาลัยพุทธศาสนา เป็นต้น ประการที่ ๒ องค์การพุทธศาสนาต้องรุกเข้าไปใน สถาบันการศึกษา เช่น ทำค่ายพุทธบุตร เข้าไปจัดทำหลักสูตรวิชาพุทธศาสนา เข้าไปสร้างสรรค์สื่อ หรือวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา ส่งครูพระสอนศีลธรรมจำนวนสองหมื่นรูปไปสอน ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นต้น

อุปสรรค (Threat) ในด้านการวางแผนงานหรือโครงสร้างขององค์กรยังขาดความ ชัดเจน ถูกระบบอุปถัมภ์มากจนเกินไป การไม่ปรับทำที่และปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการ ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการเพราะเป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ที่เหมาะสมหรือทำงาน บุคล กรสงฆ์รุ่นใหม่ไม่มีโอกาสได้ขึ้นมาทำงานด้านนี้ ส่งผลกระทบไปถึงด้านอื่นๆ ด้วย ฉะนั้น พระนักเผยแผ่ต้องปรับทำที่อย่างไรให้เหมาะสมรวมไปถึงผู้บริหารด้วย

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการวางแผนงานในการบริหารจัดการการเผยแผ่

๑. ขาดการวางแผนที่ดี ระยะเวลาที่เหมาะสม
๒. ขาดหลักสูตรการอบรม ในท้องถิ่นที่มีพระสงฆ์ปฏิบัติงานอยู่และสถานที่ข้างเคียง
๓. ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชี้แจงนโยบายให้ชัดเจนและโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

๒. การจัดการองค์กร (Organizing)

ในการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญก็คือระบบโครงสร้างขององค์กรกับการประสานกับหน่วยงานย่อยๆ การกำหนดบทบาทหน้าที่สำคัญขององค์กรถือว่าเป็นเรื่องสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์ส่วอ (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ได้กำหนดโครงสร้างขององค์กรอย่างเป็นทางการ โดยการจัดแบ่งออกเป็นหน่วยงานย่อยต่างๆ เช่น มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด ตามลำดับลงมาและกำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยเหล่านั้น

จุดอ่อน (Weakness) เนื่องจากพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ เป็นองค์กรที่ใหญ่ทั้งพื้นที่ ระดับผู้บริหาร โครงสร้างขององค์กร แต่กลับกลายเป็นว่าต่างคนต่างทำหน่วยงานหรือวัดแต่ละวัด พระสงฆ์ ผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านก็ทำไปหรือบางวัดมีศักยภาพในการจัดการด้านการเผยแผ่ก็ทำไป ซึ่งจากการวิเคราะห์แล้วเห็นว่าองค์กรนี้ยังขาดความเสมอภาคและขาดความชัดเจนในการทำงานอยู่

โอกาส (Opportunity) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ นี้ถือว่าเป็นโอกาสอันดีเพราะเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษา ศูนย์การศึกษาทั้งปริยัติธรรม บาลี อีกมากมายพร้อมกันนั้นยังมีสำนักเรียนที่มีชื่อเสียงกระจายอยู่ตามจังหวัด อำเภอ ต่างๆ เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มีการศึกษาเล่าเรียนเพื่อหาความรู้ด้านพุทธธรรมเพื่อมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป

อุปสรรค (Threat) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ถือว่าเป็นองค์กรสงฆ์ที่มีขนาดใหญ่ สำนักหรือองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านการเผยแผ่ยังกระจายตัวอยู่เป็นกลุ่มเล็กๆ คือต่างคนต่างทำ ถือเอาศักยภาพของตนเองเป็นหลัก การร่วมมือกันโดยยึดหลักเกณฑ์หรือระเบียบของมหาเถรสมาคมมาเป็นแบบนั้นอย่างหรือแนวทางในแนวเดียวกันนั้นยังไม่ชัดเจนมากเท่าที่ควร

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการจัดการองค์กร

๑. กำหนดอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรไว้อย่างชัดเจน แต่ไม่สามารถที่ปฏิบัติได้

๒. บางวัดมีศักยภาพในการจัดการด้านการเผยแผ่ก็ทำแบบต่างคนต่างทำ

๓. การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing)

ในการบริหารจัดการการจัดการเกี่ยวกับตัวพระสงฆ์ในองค์กร นับตั้งแต่การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การคัดเลือก การบรรจุแต่งตั้งบุคลากร การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง เงินเดือน การโยกย้าย การพัฒนาพระสงฆ์ในองค์กรเรื่อยไปจนกระทั่งการให้พระสงฆ์พ้นจากตำแหน่ง จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์ส่วอ (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) หากมองไปที่จุดเริ่มต้นของการเกิดองค์กรสงฆ์ในพระพุทธศาสนา และกาลต่อมาได้เกิดคณะพระสงฆ์ การจัดองค์กรทางพระพุทธศาสนาจึงเน้นไปที่การบริหารองค์กร

ฝ่ายพระสงฆ์ แต่ในด้านการบริหารจัดการการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ มีการจัดการโครงสร้างองค์กรให้มีสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน จากเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับสูงสู่ระดับล่างเพื่อสนับสนุนนโยบายของผู้บริหารในระดับสูงเป็นอย่างดี

จุดอ่อน (Weakness) ปัจจุบันการองค์กรสงฆ์โดยเฉพาะอย่างองค์กรที่ดูแลด้านการเผยแผ่จะยังเหลือแต่เฉพาะขององค์กร สภาพปัญหาของบุคลากรสงฆ์บางท่านแบกรับภาระหน้าที่หลายบทบาทจึงจำกัดด้วยเวลา ซึ่งบางรูป มีอายุ พรรษามากการเดินทางจึงเป็นอุปสรรค องค์กรความรู้ไม่ตรงกับงานด้านการเผยแผ่ด้วย

โอกาส (Opportunity) การจัดการองค์กรโดยเฉพาะด้านการเผยแผ่ ปัจจุบันได้มีคณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดโดยมีเจ้าคณะภาค และรองเจ้าคณะภาคในเขตการปกครองคณะสงฆ์ของจังหวัดนั้นเป็นที่ปรึกษา เจ้าคณะจังหวัดหรือผู้ที่เจ้าคณะจังหวัดมอบหมายเป็นประธาน รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นรองประธาน ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส และเลขานุการจำนวน ๕ รูป แต่ไม่เกิน ๗ รูป ผู้แทนบุคลากรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ๘ รูป หัวหน้าส่วนราชการ และผู้นำท้องถิ่น จำนวน ๕ คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ รูป/คน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นกรรมการเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน ๕ คน ซึ่งกำลังอยู่ในช่วงของการจัดสัมมนาเพื่อหาจุดร่วมในเขตพื้นที่ปกครองคณะสงฆ์ในหนต่างๆ

อุปสรรค (Threat) ปัญหาเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการองค์กรก็คือ บุคลากรสงฆ์คือการสื่อสารเพราะขาดเครื่องมือ และด้วยองค์ความรู้ใหม่ พระสงฆ์ได้รับการศึกษาน้อยขาดทักษะ วิธีการที่จะนำไปประยุกต์และเผยแผ่

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการจัดการองค์กรในการบริหารจัดการการเผยแผ่

๑. ขาดบุคลากรที่มีอุดมการณ์ ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย
๒. ขาดผู้มีความชำนาญ และความต่อเนื่องในการเผยแผ่
๓. จัดหาบุคลากรด้านการเผยแผ่ให้เพียงพอต่อพื้นที่ที่อยู่ในข่ายการขยายงาน

ฉะนั้น การบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษา สภาพการทำงานและการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากรสงฆ์

๔. การอำนวยการ (Directing)

การอำนวยการกล่าวคือการทำหน้าที่ในการตัดสินใจ วินิจฉัยสั่งการ การออกคำสั่ง มอบหมายภารกิจงานไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นบทบาทสำคัญต้องใช้ภาวะของการเป็นผู้นำในการกระตุ้นจูงใจคนให้ยอมรับในผู้บริหาร จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์ส่วท (SWOT Analysis) ได้ดังนี้ คือ

จุดแข็ง (Strength) ในส่วนของของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ ได้มีลำดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการ มีการสั่งการมอบหมายงานมาเป็นลำดับขั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ งานในส่วนต่างๆ ได้มีพระเลขาฯ ได้สนองงานส่วนนี้อย่างเสมอมาและต่อเนื่อง องค์กรที่ทับทบาทหน้าที่ส่วนนี้ยังมีที่ตั้งและสำนักงานเป็นของตนเองอย่างชัดเจน

จุดอ่อน (Weakness) การสั่งงานในระบบขององค์กรที่เป็นอยู่ยังอยู่ในระบบเดิมๆ ไม่ทันสมัย เมื่อมองจากการก้าวหน้าของเทคโนโลยีของสังคมปัจจุบัน องค์กรสงฆ์ยังไม่จับสิ่งเหล่านั้นมา

ให้เกิดประโยชน์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การส่งเอกสาร วาระการประชุม ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น บวกกับพระสงฆ์กับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในสมัยปัจจุบัน พระสงฆ์ไม่สามารถก้าวล่วงและรู้ในสิ่งต่างๆ และศาสตร์ต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

โอกาส (Opportunity) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ โชคดีที่มีสถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นนักธรรม บาลี อุดมศึกษา เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้เข้ามาศึกษาหาความรู้เพิ่มทักษะและศักยภาพของตนเองและองค์กร เกิดประโยชน์ต่อระดับพระสังฆาธิการที่อยู่ในสายงานบริหาร สายปฏิบัติการได้อย่างแท้จริง

อุปสรรค (Threat) ด้วยภาระบทบาทหน้าที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาททางสังคมมากขึ้น ส่งผลกระทบไปถึงหน่วยงานของตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการสั่งการ ด้วยพระสังฆาธิการที่มีบทบาทหน้าที่ในปัจจุบันมากด้วยอายุ พรรษามาก การปฏิบัติหน้าที่จึงทำหน้าด้อยประสิทธิภาพ

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับอำนาจการ

๑. พระสงฆ์มีองค์ความรู้ที่น้อยยังเข้าไม่ถึงระบบองค์ความรู้สมัยใหม่

๒. ระดับพระสังฆาธิการยังมากด้วยอายุ พรรษา การทำงานไม่มีประสิทธิภาพ

๕. การควบคุม (Control)

รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรด้านการเผยแผ่ ด้วยวัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินการคือการรายงานและการประเมินผล ทุกกระบวนการจึงต้องผ่านช่องทางนี้ จึงยกประเด็นศึกษาวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) ได้ดังนี้คือ

จุดแข็ง (Strength) ของพระสังฆาธิการจังหวัดสมุทรปราการ มีการจัดทำ รวบรวม บัญชีรายชื่อ ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ บุคลากร การเผยแผ่พระพุทธศาสนา พร้อมกับจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือประกอบการเรียนการสอนและการเผยแผ่ประจำศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติอยู่แล้ว ถือว่าเป็นจุดแข็งขององค์กร

จุดอ่อน (Weakness) หน่วยงานที่ดูแลและรับผิดชอบยังมีความสลับซับซ้อนกันอยู่ ทำให้ผลของการประเมินผลของการดำเนินขาดช่วง ระหว่างหน่วยงานของพระสงฆ์และหน่วยงานของทางราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำแต่ละจังหวัด

โอกาส (Opportunity) การทำหน้าที่ในการรับฟังรายงานผลการปฏิบัติงานของบุคคล และหน่วยงานที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชาได้รายงานมา การรายงานถือเป็นมาตรการในการตรวจสอบและควบคุมงานด้วย

อุปสรรค (Threat) แต่ละองค์กรสงฆ์ไม่ว่าจะเป็นวัด สำนักปฏิบัติธรรมที่ทำหน้าที่ดูแล ยังถือกฎระเบียบสำนักของตนเอง ฉะนั้น การส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันจึงถือว่ายังมีน้อย

สรุปจากสภาพปัญหาที่ค้นพบเกี่ยวกับการรายงานผลการดำเนินงาน

๑. ความทับซ้อนกันของหน่วยงาน

๒. มีการรายงานไปแล้วไม่นำผลของการรายงานนั้นไปสู่ภาคปฏิบัติหรือสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินงานกับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่